

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Roberti Tvrneri Devonii Oratoris Et Philosophi
Ingolstadiensis Panegyrici Dvo**

Turner, Robert

Ingolstadii, Anno M. DC. IX.

Roberti Tvrneri Sermo Panegyricvs De Trivmpho, Qvo Bavariæ Dvx
Ernestvs, Archiepiscopus Colon. & sacri Romani Imperij per Italiam
Archicancellarius, Princeps Elector, fuit inauguratus Episcopus ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69598](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69598)

ROBERTI
TURNERI SERMO PA-
NEGYRICVS DE TRIVMPHO,
QVO BAVARIÆ DVX ERNESTVS, AR-
chiepiscopus Colon. & sacri Romani Impe-
rij per Italiam Archicancellarius, Prin-
ceps Elector, fuit inauguratus
Episcopus Leodius.

Ad

ANTONIUM WELSERVM,
THEOLOGVM, PHILOSOPHO-
PHVM, ORATOREM.

S MEVS EST, AC SEMPER
fuit sensus (Clarissime VVelsere) vt
planè putem pertinere ad illorum
officium, quibus eloquentia aut vim
inseuit natura, aut facultatem conformauit ars,
vt hoc totum siue naturæ donum, siue artis orna-
mentum conferant ad virtutem honestandam, suis-
que insignibus, tanquam stellulis, distinguendam.
quippe cum virtus à natura habeat initium, ab arte
absolutionem, quo quisque aut natura clariori, aut

G 3

artis

artis præclariori instructu est comitatus, eò in vir-
 tute ornanda acriorem debet mentis contentionem
 defigere: vt cum nihil sit, aut possit esse in natura
 complexione clarius, in artis regionibus præclarius e-
 loquentia; eloquens certè, nisi virtutem honestet ma-
 ximè, maximam videatur subiturus & teterrimam,
 proditi officij, violata naturæ, notam. est ne hæc lex
 omnium? omnium, vt nisi illi ex schola Tullij sua
 eloquentiæ fontes à caesarum anfractibus traduxis-
 sent ad virtutum irrigandos hortos, tulissent eloquen-
 tiæ laudem, sed laudem labecula ingrati animi in-
 spersam. est ne hæc lex omnium? omnium, vt nisi illi
 ex face Stalenij opellam suam à foro seposuissent ad
 virtutis fines si non proferendos, certè defendendos
 habiti quidem fuissent minimi oratores, sed habiti
 fuissent non tam oratores minimi, quòd tincti arte
 quàm proditores maximi, quòd ingrati in artem.
 quare cum hac lege teneantur omnes, minimi, ma-
 ximi; & is ego sim, vt, cum maximis non possim
 minutis velim aggregari oratoribus, puto me vio-
 lata naturæ crimine obstrictum iri, nisi ex mea ar-
 tis tenuitate tantillum hoc, quod cupio posse, adfo-
 ram ad virtutis aliquantulam commendationem
 neque tamen in hac mea minima facultate meditor
 minima, quin potius cupio exprimere lineas extre-
 mas (nam viuos colores non possum inducere) illum
 triumphum, quem Bauarus intulit in Leodium, aut ve-
 rius, quem Leodium decreuit Bauaro, triumphus sui
 decre

decretus, fuit illatus, decretus virtuti, illatus à principe; virtuti honorificè, à principe magnificè; vt si virtutis præmium designaro, ornem virtutem: si principis pompam explicâro, orner à pompa. omni loco sunt præclaræ vices, vbi qui ornat, ornatur: hoc loco sunt præclarissimæ, vbi conaturus ornare ita ornor, vt principis siue summi notio, siue magnifici pompa allatura sit orationis meæ tenuitati neruos, ne langueat; cincinnos, vt niteat. quare si rem videris magnam expressam tenuiter, meum hoc est; si meam orationem videris excitatam supra suam tenuitatem, pompa id erit. nam nisi pompa illa esset, quæ posset facile cuiusvis orationi indidisse vim, candorem, conformationem non ineptam, mea proculdubio oratio & suæ naturæ pressa angustiis, & itineris longi impedita molestiis, nihil potuisset edere dignū tuis auribus. sed cum illa, quæ præcesserant in itinere pompam, faciant quoq; ad pompam, prius itineris nostri speciem aliquam inumbrabo, quàm ceruices subiectas à Leodiensibus, fasces prælatos à Bauaris attigero. quamquam ne quisquam ex verbis meis colligat aut hos superbe Tarquinius, aut illos misere Romanos; Leodienses subiecerunt ceruices Bauaris, non tanquam Tarquinius serui, sed tanquam Consulibus liberi: & Bauari prætulerunt fasces Leodiensibus tanquā Consules liberandis, non tanquam Tarquinij opprimendis. nam vtrinq; quicquid vidi, quicquid audiui, amorem vidi, amorem audiui, ac in amore tantam con-

tentionem: vt aqua penè laude certârint recipientes,
 re. epti. id quod dices, si attendas; vt attendas, ecce
 tibi tuam Augustam, principium totius narrationis,
 postridiè quàm discesseram à te, aggregaui me turba;
 saluto, salutor; video omnia, quàm diligenter, po-
 steà; nunc intelligas me cum aliis, Augustam, tan-
 quam Phidia signum, semel inspexisse & probâsse.
 probâsse? idq; tam seriò, tam sincerè, vt si Sacramen-
 ti religione obstrictus responderem sententiam, liqui-
 dè responderem nihil habere Germaniam augustius
 Augusta. fuit quondam controuersia inter nostros in-
 mensa, quæ cui anteferretur, Augusta Colonia, an
 Colonia Augusta: ecce tibi controuersiam iam deci-
 sam, Colonia sordet, si conferatur cum Augusta,
 quippè (vt taceam Augustam habere VVelferos) po-
 puli humanitas, vestis exquisita forma, officiorum
 prompta ratio, vultus innata suauitas, ædificiorum
 magnificentia, mœniorum constructio eleganter mu-
 nita, valli percommoda aggestio, vallis, quæ inter val-
 lum & mœnia deprimitur, strata gramine, ac dam-
 narum intercurrentiũ, carpentium aspectu pergrata,
 præferunt quandam Florentiæ speciem. at Colonia
 ad Florentiam (vt Plautino vtar lepore) cornix est
 ad lusciniã. quid hoc ad nostram pompam? tan-
 tam ciuitatem, ac humanitate tam politam se effu-
 disse in medias quasi vias, vt nos videat transeuntes,
 applausu exciperet amicos, fuit pompæ, in reliqua
 Sueuia populus tam frequens ex tectis & fenestris
 dispi-

dispicit, campos occupat, plateas obsedit, vt viam videatur intersepturus transeuntibus, non venientibus gratulaturus aduentum. magis hoc diceret, si videret speciem hominum. vultus torridus, crinis hirsutus, vestis sordida, vox intra septa dentium horrida, bidentes in manu, ad tergum sica spirabant hostile quid multis, mihi illud simplex, quod nituit in meis antiquis Saxonibus. vis dicam? plerisque videbatur nihil barbarius Sueuia, mihi nihil fecundius. pueri, puella, nudi ac nigricanti solis macula inspersi saltitant in plateis, tanquam caprea in montibus. quod nudi, & inspersi macula, barbariae obiecit opinionem alii; quod quasi caprea in montibus, fecunditatis mihi. ego alios in meam sententiam facillime, alij me in suam non difficulter illexissent, nisi barbariae nomen, tanquam contagionem ad proximū, timerem manare ad VVelsereum meum. sed vt vt sit, Sueui sunt barbari, sunt fecundi. sed qui agrè fers hanc barbari vocem ab Italo, ne frendeas illam iam fluere ab Anglo, cohibe ipse te (mi VVelsere) intra gyrum quasi quendam patientiam; tuis non inuro notam, tanquam infamiam; sed appingo laudem, tanquam emblema. nam infeliciter sunt fecundi, feliciter barbari. miraris enigma? facile explico non Oedipus. quippe nullum est bellū, quod non extinguat fecundos Sueuos, o infelicem fecunditatem. nulla est aula, quae non poliat barbaros Sueuos, o felicem barbariem. atque vt labem, quae in barbari aut nomine aut notione videbatur haerere, eluā

totam barbaries Sueui, tanquam camini marmor
 fuligo, tam facile abstergitur, immò tantillo tempore
 tam accuratè politur, vt in quatuor iam aulis eorum
 qui primas nobilitatis ac splendoris partes tenent in
 Germania, aduerterim id totum, quod lusit scite, pu-
 pugit facetè, vellicauit mordaciter, intellexit acriter
 rexit ad legem, incessit ad normam, Sueuicum fuisse
 verum sanè est illud, quod dixit Romanus quidam
 periculosiorem esse regem factum Virginium, quàm
 natum Tarquinium; nisi falsum fortasse sit hoc, cali-
 lidiorem esse aulicum, factum Sueuum, quàm natum
 Romanum. ad hanc laudem accedit quoque illa sanè
 maxima Sueuicæ, quòd proferat non tam infelices ru-
 sticos, quàm nobiles felices: cum, nulla æquitaris spe-
 cie, illi colant agrum infelicem miserè, vt hi colligant
 segetem vberem fructuosè. inde natum prouerbiū
 si quid certi possim odorari coniectura, per Germa-
 niam habitari nullibi aut à nobilibus magnificen-
 tius, aut à rusticis sordidius, quàm in Sueuia. longius
 fui in Sueuia tua sale quodam aspergenda, vt ipse tua
 mentis, tanquã oculi, aciem excites ad reliquas par-
 tes celerius perspiciendas. nam sic à me notabuntur
 vel leui potius brachio transilientur, vt nisi desig-
 aciem acrius, facile non incurrant in oculum. ex Sue-
 uia libera perreximus rectà in oppidula quadã, qua
 Vlmensium potius premuntur seruitute, quàm re-
 guntur imperio, quippè cum illi, quicumque sunt
 Lutheri partibus, nihil acrius incessant, quàm inquisi-
 sitione

sitiones Romanas, satisque putent se nostra religio-
 nis nervos incidisse, si clament conscientias hominum
 certa præscriptione, tanquam seruitute, à nobis de-
 uinciri. Symmista tamen Vlmenses, exuta fronte,
 tenellas conscientias imbutas puritate religionis ea
 constringunt seruitute, vt si quis vel missæ se sistat sa-
 cris, vel Lutheri se non implicet sordibus, mulctam
 subeat pecuniariam. cum omnis seruitus sit per se ca-
 lamitosa, tum illa longè calamitosissima, quæ impo-
 nitur ab iis hominibus, qui libertatis nomine & dul-
 cedine alios conantur irretire. id quod miselli illarum
 partium Catholici satis se intellexisse declarârunt,
 cum mœsti & vbertim flentes quibusdam nostris a-
 peruerint hanc suam miseram conditionem. quan-
 quam non tam fuit misera conditio, quàm magna
 constantia asseuerantiam, nullis machinis, nedum
 pœnis effectum iri, vt viam illam tot sanctorum pedi-
 bus notatam deserant, ac hanc nouam quorundam
 tenebriconum vestigiis leuiter impressam persequan-
 tur. has ego voces prætuli sanè reliquis nostris omni-
 bus triumphis, & quòd lachrymis erant sincerè spar-
 sa, & quòd testes erant amoris cuiusdam, & constan-
 tiæ instillatæ diuinitus. quid? quòd nobis explicatæ
 tanquam amicis? quid? quòd in hæreticos profusæ
 tanquã hostes? si audisses quàm grato sermone vsur-
 pârint illas missas, illas conciones, illam speciem reli-
 gionis, quam præ se tulerat pius Albertus in aquis illis
 medicatis, quæ partibus hisce citimæ sunt; si audisset,

inquam

inquam, quàm amicè rogârunt Catholici, vbinam
 esset generosi Alberti generosus Ferdinandus, quid a-
 geret p̄ Alberti pius Gulielmus, dixisses præ hoc tri-
 umpho incluso in hominum mentibus sorduisse reli-
 quos omnes omnium arcus, obeliscos, pyramides. nosti
 quàm latis & ardentibus animis antiqui illi Romani,
 qui Christi partes occultè sequebantur, exceperim
 transeuntes Paulos, transeuntes Petros; eandem
 cogita latitiam, ardorem cogita eundem. nam ipsi
 oculi persusi suauitate, ipsi vultus contracti in amoris
 sinus, ipsæ manus sublata in cœlum, ipsi globuli pre-
 catorij ostensi nostris, ipsi nutus, ipsi nutus Catho-
 licorum precabantur familia Bauaricæ vitam, salu-
 tem, gloriam, atq; in gloria perpetuum triumphum.
 hinc proximè diuertimus ad VVirttembergenses. felix
 sanè gens, si simplicem & candidam mentem, quam
 huic indidit natura, hereseos subdola vis non infecti-
 set. nam quæ res agrum commendant maximè, illa-
 rum omnium est hic ager feracissimus, fructuum, fru-
 menti, aquarum, vini. in terram tam felicem sese in-
 sinuasse heresim, illam, quæ nihil vidit vlla ætas in-
 sulsius, noli mirari, cum in copia tanta reliquarum
 rerum desit illis sal, quo condiantur miscelli. populum
 qui hanc partem tuetur, metire Sueui forma, vestes
 moribus: ingenium tamen Sueuorum & VVirtember-
 gensium penè aliud, cum videatur hos magnus posse
 illos mediocris solere elegantium virorum vsus perpo-
 lire. hîc etsi concursus sit vndique ad videndum, sa-
 lutan-

lutandum, tanto numero, quanto extra Leodienses
 fines in sola Sueuia; tamen singularis ducis VVirten-
 bergensis in principe nostro recipiendo enituit huma-
 nitas. non procul à Stutgardio (ciuitas est VVirten-
 bergensium facile princeps) campus se obiicit patulus
 longè latèque, quantum acie possis attingere, stratus
 gramine & ad itineris facilitatem humili, & ad pa-
 scui commoditatem sæcundo, omni denique re, quæ
 faciat ad delectationis aucupium, tam aptè instru-
 ctus à natura; vt ingredienti, egredienti, diuertenti
 ad latera, vel fons fluat molliter, vel riuus strepat
 suauius. accedit ad decori magnam speciem, quòd in
 omnem partem extra campi cancellos intuenti assur-
 gunt monticuli arte ita confiti, & natura tam ele-
 ganter horrentes, vt probes magis hanc naturæ negli-
 gentiam in horrore sorde, quàm illam artis diligen-
 tiam in vitis quincance. hinc se sistebat principi nostro
 VVirtenbergensis, quòd in tam pulchro campo, pru-
 denter; quòd tam procul ab vrbe, humaniter. post-
 quam conueneramus; alij mirantur alia, ego omnia
 illorum nostris paria penè aut certè persimilia mira-
 bar maximè. hinc & hinc tubæ, hinc & hinc turmæ,
 hinc & hinc equi, eadem specie, eadem forma, ac eo-
 dem penè numero. clangitur vtrinque, & post tur-
 mas, à suo quamque principe, coactas in ordinem pro-
 ditur in medium campum hinc à Ferdinando, inde à
 VVirtenbergensi. post mutuas manus, mutuos com-
 plexus, aliasq; caremonias & voces mutuas, quæ Ger-
 manis

manis principibus in primo congressu stata sunt & praefinita. proceditur eo ordine, vt post principes, tres nostras cohortes, tres claudant cohortes VVirttembergenses. ingredienti excepti fuimus sclopo, bombarda, populi concursu miro, amoris specie magna. ac officiorum, quae nobis praestita sunt, momenta omnia ponderemus, amor certe, quem VVirttembergensis praesetulit in principem nostrum, verus videbitur, & omni simulationis integumento euolutus. ita namque dissuauiebatur, ita tractabas nostrum, vt nec amaritius id, nec honorificentius hoc à quoque fieri possit quid? quod nobis omnibus nullibi fuit aut lectus substratus mollior, aut mensa instrata exquisitior? vadicam? tam seridè sibi videbatur hic princeps gratulari de hospite Bauaro, vt quoties incurrerit in oculis meos, toties intimis sensibus doluerim principem non factum ab arte, sed fictum à natura ad omnem humanitatem, ac (vt ono verbo complectar) Germanum bonum, relicto Ecclesiae limpido fonte, consecrari lacunas patidulas illorum hominum, qui nihil habent aut in lingua culti, aut in doctrina solidi. scribunt loquuntur. quo modo? si ineptè dicerem, infra rem dicerem, sunt hi lauti scilicet homines tam inanes eruditionis, & fœdè barbari. cuius rei cum mihi venerat in mentem ex sermone Stutgardij, rogabam Symmiam (audi quæso hoc vnum meum) aulicum, quoniam ratione factum est, vt Lutherani, qui nobis solent iurare barbariae notam, cum doctrina lauream

non potuerint præripere, nunc vix vnũ habeant aut
 alterum, qui aut loquatur tersius, aut scribat pauld
 neruosius: cum vtriusque generis tantus sit numerus
 apud Catholicos, vt nostros non tam miremur specie
 hac verborum pallentes, quàm amemus rerum succo
 ac sanguine solidos benequẽ habitos. in nulla ratio-
 ne, quam adferret pressus tandem fracta voce cœpit
 hiscere, vicissitudinem esse temporum. grauem hunc
 nostrum Theologum vide, immò ride, qui vna vicissi-
 tudinis voce totam diuinæ prouidentia rationem cõ-
 uellerit. meliùs Dauid, inimici domini mox vt hono-
 rificati fuerint & exaltati, deficientes quem admo-
 dum fumus deficient. honorificati fuerunt Luthera-
 ni, id est, post multos annos habuerunt sex aut se-
 ptem eloquentia leuiter tinctos, sed deficientes quem-
 admodum fumus defecerunt. honorificati iam Cal-
 uinista, id est, sex aut septem habent lectiori hac di-
 ctione perpolitos, & ingenij quodam lepore insper-
 sos, sed deficientes quemadmodum fumus deficient.
 temporis est eloquentia, quæ hereticorum est; ater-
 nitatis est, quæ Catholicorum est. cui rei fidem fa-
 ciunt tot nostri Augustini, tot Ambrosij, tot La-
 ctantij, tot Chrysostomi, tot Basilij, tot Osij, tot Osõ-
 rij, tot Mureti perpetua quadam serie ac continua-
 tione ita apti & inter se connexi, vt in illis venerer
 Dei prouidentiam, & irrideam vicissitudinem tem-
 poris, quam sua causa, tanquam turpitudini velum,
 obtendit egregius hic Symmista, hoc idem, spero fore,

vt

ut videat aliquando princeps VVirtembergensis, et
 tandem cum principibus nostris idē incipiat esse con-
 spiratione fidei, qui est communione amicitia. Stut-
 gardij postquam ipsi nos recreâssemus vnum diem,
 tum est Spiram, quam poterat compendiosissime. In
 mirabar in forma vr̄bis neglectim expressa tantam
 famam vr̄bis sparsam per orbem. fama Spiræ loquor
 tur Romam, forma Tusculum. in ædium tam humili
 & abiecta specie, in platearum tam arcta ac fœdè
 compressione, in hereticorum tam peruersa ac super-
 ba mente, non video quid debeat laudari aut possit
 iuste, nisi fortasse quantum splendoris Tusculo ar-
 lit prædium Ciceronis, tantum Spiræ possit & debeat
 adferre Camera Imperij. quanquam si in intima Ca-
 mera, tanquam Græci Dei, adyta penetremus fortè
 videbimus sentinam ex Caluini face fœdè coagula-
 tam, quæ nisi exhausta nec Spiræ possit sustinere lau-
 dam magnam, nec Imperij debet maiestatem sum-
 mam. id fuit hîc conuitij, quod vnus me detestabat
 Papistam, ego illum Satanam. est tamen in hac vr̄be
 tanquam dens albus in Æthiope, templum tam ma-
 gnificè extructum, vt vix habeat Germania aut fa-
 bricam exquisitorem, aut formam pulchriorem. ad
 hanc huius templi laudem accessio illa est non mini-
 ma, quod hîc est D. Virginis imago & affabrè expre-
 sa. & religiosè culta, quæ D. Bernardum suauis amo-
 ris dulcedine perfusum affata dicitur. nostin' histo-
 riam? Bernardus venit Spiram; inuisit Ecclesiam; ter-

tribus vocibus, tribus interiectis spatiis, appellat diuā Virginem. singula spatia singulas appellationes habent incisas in lamina area, primam, o Clemens; alteram, o pia; tertiam, o dulcis Virgo Maria. vltimam Bernardi vocem excepit illa D. Virginis vox, gratus nobis ades Bernarde. hanc historiam voluerunt maiores nostri, tanquam legem Romani, incidi in aes, ut esset in omnem eternitatem, quo & resellerentur haeretici, & conformarentur Catholici. hem, penè exciderat, erectum est familiae Bauaricae trophaum, quod omnis aetas loqueretur, si quid possit meus stilus adere dignum omni aetate. ac ne putes trophaum more Romanorum aut sublatum in pyramidem, aut politum ex Pario lapide, aut excisum ex marmore; quicquid hoc trophaei fuit, ardor fuit, religio fuit, Landgravius fuit. ardor altior est pyramide, religio nitidior Pario lapide, Landgravius constantior marmore, ut quo est hoc trophaum vel ad constantiam firmitus, vel ad nitorem pulchrius, vel ad altitudinem magnificentius, quam illi Romanorum Parij lapides, pyramides, marmora; eò illud debeat aetas & praesens colere ardentius, & subsequens conseruare diligentius. neq; amor facit, ut dicam supra rem; sed res facit, ut dicam infra amorem. quippe si Athenienses omnibus Romanorum arcibus id pratulerint, quòd vnum Argaur autam sua vrbantate limarint, Bauari certè principes videntur consecuti laudem supra omnem omnium & oratorum artem, & temporum triumphum, quòd princi-

H pem

pem Landgrauium non frugerint huius ætatis molli-
 tie, sed imbuerint antiquæ ætatis religione, atque
 ita imbuerint, vt eius religionis non solum puritatem
 amauerint Spira Catholici, sed constantiam etiam
 stupuerint hæretici. priuatorum parietum virtutes
 non loquor, loquor Catholica religionis publicum
 monumentum. pridie illius diei, quem Ecclesia, cor-
 poris Christi nomine, honoréque consecrauit, Land-
 grauius cogitauerat discessum, omniáque iam parata
 expeditaq; ad iter habuerat. sic erant negotia. verum
 in ipso discessus quodam quasi procinctu inaudierat
 desiderari alicuius notæ Catholicos, qui in sequenti
 diei supplicatione corpus Christi manu, opera, præsen-
 tia sua honestarent. differt iter, ac manum, operam,
 præsentiam suam, id est, animum suum offert ad hanc
 rem. addit, premere eum negotia faucibus, sed omnem
 omnium negotiorum procurationem nisi facile post-
 poneret huic occasione, quam Deus videbatur illi ob-
 iecisse religionis suæ testanda, ac Spira quasi in toto
 Germania theatro proponenda, se impij animi nota
 iniustum iri. manet ergo, ac sequenti die, qui corpori
 Christi fuit sacer, sistit se Sacerdoti. quid sistit se Sa-
 cerdoti? operam suam nauat Deo suo præsentem, in um-
 bella promissaq; Sacerdotis planeta sustinenda. mul-
 tus hinc fluxit sermo partim laudantium Ducem Ba-
 uariae, quod Landgrauij tenellam mentem præcepto
 exemploque tam probè fingeret ad religionem; par-
 tim mirantium Landgrauij indolem, quod tenellus
 præ-

præcepto exemploq; fingeretur ad religionem tam facile. quippè si prudentia maxima laus sit, posse tenellum fingere tam probè, non minima est indolis, velle tenellum fingi tam facile. conueneram Spira multos, qui erant & hereticorum impia fraude, & Catholicorum recta præscriptione deuincti. omnes omnia laudare, siue loquerentur Bauariam magistram probam, siue dicerent Landgrauium discipulum pium. neque est cur magnum quid statuas in laude hereticorum, cum ita laudent hæc nostra Calviniani & Lutherani, vt in horum, tanquam canum, blandula cauda sæpè sentiamus dentem acutum. quare si huic principis actioni hypocriseos labem asperserint, laudant, non vituperant. nam cum sit ex triuio illud conuitium hereticorum nostris summis, cum summa insit laus, hypocriseos lituram quasi ridendo allinentium: illa certè nostra putantur iam singularia, quæ hac solùm labe ab illis notantur, quanquam si subditis diligenter rationibus inspiciamus rem, non erat hîc, cur perstringerent hypocrisim, cum fuerit professio fidei, & quòd Spira, publica; & quòd de Eucharistia, Catholica; & quòd à principe, mira; & quòd hæc hominum tepiditate, planè singularis. ex sermonibus, quos de hac re audiui varios, duos pono, vnum Catholicici, alterum heretici, in quibus egregia sanè & per insignis familia Bauarica laus cõrinetur. Catholicus planè putabat reliquos in aula nostra fuisse egregie sanctos, cum principes esset serid Iesuita: hereticus

iurabat liquidò, si vnquam pateretur sibi inferi pa-
 pismum, se ad Ducis Gulielmi normam sincerè papi-
 zaturum. illud fuit amoris, hoc odij. sed in odij litura,
 si pietatis laus; quasi gemma, niteat, de vera pietatis
 vera laude quid statueres? quamque non est, cur an-
 xij aucupemur hinc laudem, cum motio corporis probe
 conformata, pes placidè surrepens, ocellus demissus
 modestè, omnia in illa actione Landgrauij plena re-
 ligionis expresserint ab altero heretico vocem illam
 sanctum debere esse illa specie, quam mentiebatur
 Landgravius. magna certè laus est, & haud scio an
 nostrorum principum maxima, hereticis, qui omnem
 pietatis speciem improbant, oggessisse tandem speciem
 pietatis, quam probent. ex Spira itur Vormatiam
 forma vrbis est pulchrè antiqua, religio stultè noua.
 adde antiquum Iudæum noua vestis nota tam com-
 modè inustum, vt si prima tibi species, Iudæi notio-
 nem non subiiciat, stulti inserat; tertium nihil est, nisi
 si monstrum cogites. vestis est laxa, ac ad genu demis-
 sa, pannus oblongus ponè pendulus tergum ornabat
 cucullus Monachi muniebat caput. vestis laxa est
 quedam forma Sacerdotis, Sacerdos non est, Scriba
 est; pannus à tergo, signum fuit stulti, stultus non est,
 vulpes est; cucullus capitis, fuit nota Monachi, Mon-
 chus non est, Phariseus est. totum hoc etsi monstrum sit
 simile, tamen monstrum non est, Iudæus est. quippe
 cum Iudæus non velit esse qui apparet, sed velit appa-
 rere, qui non est; in tota hac specie ita nihil est Iudæi,

vt hoc planè putem esse pulchrè Iudæum. Caluini-
 stam aut Lutheranum paulò aliter amicum, aut a-
 mictum pingerem; pro cucullo substituerem cornua,
 reliqua quadrarent, aut facile possint pingi, quasi
 quadrarent, sed non est necesse, vt eos notem noua ve-
 stis noua forma, cum id illi agant viuendo, vt facile
 internoscantur à nobis nota non vestis stulta, sed a-
 ctionis fœdæ. eam iam consecuti sunt palmam, vt ne-
 mo sit paulò prudentior, qui hæreticum licentia vite,
 innocentia Catholicum non metiatur: vsque eò, vt
 quidam egregiè Lutheranus cum audisset vnum ex
 nostris liberiùs scurrantem, ac sermonum iocorumq;
 sordibus fœdè oblitum, triumphârit seridè se in tanta
 Catholicorum turba vnum reperisse suæ opinionis so-
 cium: quasi fieri nullo modo possit, vt qui sermone es-
 set tam deprauatè fœdus, idem etiam iudicio non sit
 impiè hæreticus. Moguntiam inde venimus, vidi-
 mus, vtinam illud tertium addere potuissem, vici-
 mus, ciuitas namque est tam oportuna loco, palatio
 tam magnifica, populo tam polita, clero tã frequens,
 vt doleam omnem laudem, quæ aut ex oportunitate
 ad locum, aut ex magnificentia ad palatium, aut ex
 politiori humanitate ad populum, aut ex frequentia
 ad clerum posset affluere, vno obteri crimine misere
 seruitutis, quare si vicissemus tam feliciter, quàm vi-
 dimus libenter, felicior esset Moguntia victa, quàm
 Bauaria vindex; cum fructus victoria esset non ager
 fœdatus vastitate, sed ciuitas reddita libertati, libera

dicitur, sed eo serua magis, quod serua dicitur mi-
 nus. sedet ad clauum princeps Catholicus, tractat
 clauum subditus hereticus. vides hic seruam liberta-
 tem, vide ibi liberam seruitutem. in ore, in templo, in
 foribus est Bonifacius, sed Bonifacius pulchre pictus,
 in mensa, in cubiculo, in consilio est Lutherus, & Lu-
 therus periculosè sedulus. sed ne videar iacere conui-
 cium, vide rem clariùs. in tota aula tam frequens est
 hereticus, siue inspicias mensam, siue irrepas in cubi-
 culum, vt plures inuenias, qui missam proscindant
 quam audiant. parum esset, si hac pestis tãtillis men-
 se ac cubiculi cancellis includeretur, manat ad por-
 tam, ad culinam, ad nobilem tenellum, illum, qui so-
 lebat à maioribus nostris includi in aulam, tan-
 quam scholam religionis. sed rerum iam orbis plan-
 est inuersus, non puritate religionis imbuitur
 puer nobilis, potiùs ascitus in aulam, cauetur pac-
 ne imbuatur. inde fit, vt puellus hãreseos sentina
 qui extremis labellis vix attigerit, plenis buccis ef-
 fundat; qui sacerdotis notionem nondum nouerit,
 Sacerdotis maiestatem audeat violare. huius iuuen-
 tutis tenellæ si videres mores molliusculè fluentes, vi-
 sum indecore Sardinium, gesticulationes scãdè mi-
 micas, voces impiè tragicas; planè efficeretur, vt pu-
 tares ad hanc normam fregisse suos delicias Sardani-
 palum, & incisiss virtutum neruis, molliculis scãmi-
 narum moribus obleuisse. quæ omnia tantùm abest,
 vt ponenda sint in vitio principis, vt vix videatur

posse iniri ratio commoda huius incommodi exclu-
 dendi. cingitur enim vndique ab iis principibus, qui
 Lutheri labe aspersi sunt; vt nisi heretico applaudat,
 faueat, surrideat, aditumque aperiat in suam fami-
 liam, in cubiculum, in consilij societatem, peri-
 culum videatur impendere, quod tantilli Archiepi-
 scopi humeri vix videantur posse aut vlllo modo su-
 stinere, si incumbat; aut alio modo impedire, ne in-
 cumbat. pestis, quæ non potest excludi, ne serpat, de-
 bet serpere, ne grassetur, ac totam ciuitatem perua-
 getur eò certiori periculo, quò incertiori medicina.
 flamma, quæ non potest extinguì, debet sopiri & pru-
 dentia quodam quasi cinere obduci, ne erumpens
 latè comprehendat totam viciniam eò maiori stra-
 ge, quò minori ope. his ac huiusmodi sermonibus,
 cum ego Archiepiscopi negligentiam incusarem libe-
 rius, conabatur quidam auertere omnem culpam ab
 Archiepiscopo. praterea ego requirebam antiquam
 virtutem, ille obiecit noua tempora; ego volebam
 hereseos euulsas fibras, ille opposuit hereseos nimis
 insitas radices; ego desiderabam Archiepiscopum
 Bonifacium, ille pratulit principem politicum. etsi
 huius orationem totam refellerit, penitusque infre-
 gerit vnus Boromeus, neque dicendo potuerit efficere,
 vt magis probarem politicum, qui flammam sua pru-
 dentia occulat, quàm Bonifacium, qui sua virtute
 extinguat: tamen id consecutus est, vt credam, illa vi-
 tia omnia hominis non esse, temporis esse. *o tempora.*

hucus

H 4

sed

sed relinquamus tempora, dicamus hominem. homo est Archiepiscopus iis moribus, quibus deberes fingere principem; princeps est ea facilitate, qua cuperes formare hominem; ut possit dici & homo Platonis, qualem solum antiquitas putabat Socratem; & princeps Aristotelis, qualem semper omnis Repub. optabat rectorem. cani loquuntur senem, firma vires iuuenem, huius speciei nonne vides laudem? & cano colore maiestatem Archiepiscopi, & firma vi onus principis sustinet egregie. religionis suffulcienda, confirmanda quo studio tenetur, abunde satis indicat templum a fundamento non ita pridem excitatum, & eleganti opere, vario lapide, imagine rara peregregie expolitum. Ambrosij videor maiestatem exprimere, at quae adeo Ambrosij iam tonantis in Theodosium. magis crederes, si his addas eius humanitatem, amorem. quippe sic excepit Bauaros, sic amavit Catholicos, ut quod tanta suauitate exceperit, hospitalis; quod tanto studio amaret, pijs non solum meritis sit nomen, sed etiam vicerit notionem. apud hunc duo dies nobis fluxerunt positi suauissime refocillandis corporibus, necessario curandis nauibus. die, qua finita erat nauigationis, prandetur. post mensam Archiepiscopus non solum officiose comitatur Ducem nostrum ad oram Rheni, sed etiam nauim, quam suam illi concesserat, ingreditur, ut honestet; egreditur, ne impediatur. post expressam in aere hinc ab Archiepiscopo, inde a duce crucem (hunc enim morem precandi discedentibus fausta, solennem

lennem apud Catholicos aduerſi in Germania) certatur vtrinq; buccina. vincitur vtrinq;, arte à nobis, officio ab illis. quippe non contenti buccinæ stridula symphonia, aut fistulæ suauis sibilo, soluentes nos prosequuntur sclopi strepitu, tormenti fragore; vt amoris officiiq; signa nec potuerit Moguntia ædere clariora, nec deberemus nos requirere certiora. ascēsum est, discessum est. verum deſtlexo paululum cursu Moguntia aciem meam vix subterfugerat, cum incipio lustrare oculos partes, quas hinc inde alluit Rhenus. video, amo, miror, stupeo. quanquam hæc ipsa mirari & stupere, quæ oratio potest summa dicere, nihil sunt, si intuearis in meam mentem, quæ, more amantium, omnium affectionum permissione ita fuit delinita suaviter, vel oppressa vehementer, vt nec viderim, nec amārim, nec miratus sim, nec stupuerim: quin potius videntis sensum, amor, amantis, admiratio, admirantis, stupor, singulas denique affectiones, omnes obruerint, & in vnum confuderint. vellem certè, si qua vnquam in re, in agris Rheni describendis, esse Tullius; vt audias sine fastidio, quæ vidi cum voluptate. sed natura ita vincit artem, vt Tullius hic esset indisertus, nisi fortasse natura potius ita adiuuet artem, vt indisertus quisq; hic possit esse Tullius. siquidem in quamcunque agri Rhetici partem intendas aciem, agrum non excoluit manus, sed finxit natura tam variū, vt vel monticulum excipiat vallis, vel vallem riget fons, vel fontem ornet compascuum pratum, vel pratum distin-

guat flosculus. *o* delicias naturæ. poësis antea semper
 mihi visa est tam ingeniosè & scitè picta in fingendis
 Elysiis, vt naturã vinci ab arte, subira scerer naturæ,
 gratularer arti. verùm Rhetici iam agri tantus in
 tanta varietate fructus fecit facile, vt credam artem
 non posse fingere, quod natura non solet adere. nam
 quod triuit sermo doctorum, artis fœtus esse perpul-
 chros, aureos naturæ; id certè sine appositione ratio-
 nis facile credat quisq;, si campos legerit Elysiis, vide-
 rit Rheticos: cum sic hæc hos formet, sic fingat illa illos,
 vt debeamus magis amare naturam in Rhetici ven-
 matrem, quàm mirari artem in Elysiis scitè mimam
 vina, fruges, pompa, reliqua genera fructus generosiss-
 sima, copiosissima, meracissima, faciunt, vt turris
 murium, arcem Landgrauij Hesiæ, vicos, pagos, atq;
 a ledò Confluentiam & Bonnam vel tegam tanquam
 in summa pulchritudine nauos, vel transiliam tan-
 quam in vario cælo stellulas. in tota hac Rheni or-
 nos exceperunt, diuersi diuersis modis, Landgrauus
 Hesiæ & Bonna tormentis; castrum, à quo Palatinus
 comites nomen habent, fistula; aliæ ciuitates bucinæ
 aut vino. vides imaginem voluptatis, quam animus
 cœpimus ad Rhenum, sed imaginem extremis lineis
 tenuiter effictam. nam tanta suauitas influxit ex
 hac nauigatione in omnium animos, vt Colonia nobis
 quasi ex Paradisi voluptate eiectis videretur nescire
 quam horroris speciem habere plateæ videbantur ang-
 gusta, ades humiles, viæ squallidæ luto, omnia abiecta

& infra opinionem illam, quam aliorum sermone habebamus mentibus nostris anticipatam & informam de Colonia. neq; Colonia ideo abiecta est ac sordida, quia nos id putauimus, sed potius infra Coloniae dignitatem ideo putauimus, quia Rhetica ora species adhuc & voluptas non solum in mentibus nostris, sed in oculis etiam penitus inhaerescit. nam si Coloniam reuocemus ad caput, est antiquissima; si ad formam, pulcherrima; si ad commoditatem, opportunissima. ad hac populo & clero est numerosa, commercio frequens, Sanctorum monumentis religiosa, Academiae laude insignis. egregiam narro urbem, in qua clerus, populus, mercator, Sancti, Musae videntur certare inter se, ut singuli, motis reliquis, hanc sibi urbem vel vendicent tanquam ius, vel deligant tanquam domicilium; non tam fortasse quod Colonia est, quam quod ad Rhenum est. fit namque, nescio quo modo, fit tamen, ut ad flumen Musae cantillent suauius, clerus commentetur liberius, Sancti hereant libentius, mercator fallat cautiùs, populus superbiat citius. si Britannia non staret, expugnarem hoc ratione. hanc urbem vix attigeramus, cum populus, mirum, quanto se numero effuderit, ut nos videret, exciperet, atque adeo (si credamus amicis) tacitus amaret. nam si excipias haereticum, qui multus partim ex Flandria irrepfit, partim in vrbe Flandricae labis contagione extabuit, omnes penè significationem amoris vultu pre se ferebant, ac quidam aperte detestabantur eos,

quq;

quorum perfidia perfectum erat, ut is excluderet
 princeps, cuius iam umbram mirabantur ac venera-
 bantur omnes. ut vno verbo dicam, in populo fuerunt
 magna, in Archiepiscopo tenuia amoris signa. nam
 vix audiuimus esse, Archiepiscopi nomine qui prin-
 cipem nostrum aut verbo appellaret honorifice, aut sa-
 cto honestaret. putabam illum haecenus fuisse virum
 magna prudentia, multi usus: verum si quid esset la-
 tentis vulneris, quod eum morderet, nec prudentia
 fuit non potuisse tegere, nec usus non voluisse dissi-
 mulare. hic vnum diem haesimus, altero discedimus, ter-
 tio incidimus in ERNESTVM: percommode certe
 ut coniuncti facilius vel subterfugiamus insidias, vel
 reprimamus impetus latronum, qui vias à Colonia
 Leodium tritas insident. ingredimur iter minori ti-
 more, quam periculo. ut cognoscas periculum, miles re-
 gius, aut, quod tetrius est, Oranij sax simulato regi-
 militis habitu & nomine, imminent infesti itinere-
 bus, ut si quis viam ingreditur, certius sit eum esse spi-
 carium, quam probum. augebant periculum Aquif-
 granensis agri fines, qui propè absunt. hi enim infesti
 Caluini labe, id partim vi, partim fraude effecerunt
 ut, Catholicis motis loco, omnia occupent, portas, et
 domum, quam vocant ciuicam, teneant milite, denique
 Reipub. summa ita praesint, ut si domi ceruicibus Ca-
 tholicorum imponant secures, foris certè reddant om-
 nes vias infestas, furti- & ac cadis plenas. nam quod
 Caluimistis solenne est, ut in Rempub. quam spe de-
 raru-

rârunt & animo, patiantur omnia libera esse ac soluta, nihil agi ordine, nihil lege: ad id tam subdole munierunt viam Calvinistæ Aquisgranij, vt quicquid vsquam colluionis siue regie siue hereticæ sparsum per omnes partes sit, huc correat tanquam in assylum, seu potius confluat tanquam in sentinam. unde nullus in illis vicinijs iam reperitur paulò generosior, qui non deposuerit personam boni, sumpserit sicarij; vt quemcunq; videris in via, scatum videris, segatum, cinctum vndiq; gladio & sclopo, vultu spirantem necem, voce freudentem minas, paratum deniq; & expeditum (qualem depingit Tragicus Orestem instinctum furore, ac radiis agitarum ardentibus) ad vim ipso momento vel inferendam, vel depellendam insidiarum, quæ in tanto latronum numero videbantur posse surrepère, auertendarum illa inicitur ratio, vt miles coactus in ordinem cognosceret, quis cui esset in pugna locus, quo duce quis miles gereretur, qua via quod periculum excluderetur. primo igitur tempore, quo ERNESTVM vidi, eum potius admiratus sum militem, quàm veneratus Episcopum: immò bacillo ad dextram pendulo instructus (quali duces militem languentem incitant) tam scite & impigre equitem cogebar solus in ordinem, vt prius eum timuerim imperatorem, quàm cognouerim ERNESTVM. hic postquàm in campo ducem præfecisset militi, militem coëgisset in turmam, habuit concionem, ac militia Sacramento obligatis illis, quorum nutu gere-

gerebatur res, imperat, vt procedant, suo quisq; ordi-
 ne. buccina excitat militē, miles procedit, ERNESTVS
 bacillo, quasi Caduceo Mercurius, hunc ducit in ordi-
 nem, illum ordine mouet, incitat equum, cohibet e-
 quū, hunc laudat, illum corripit, surridet amici blā-
 dule, primarios appellat honorificè: deniq; ea pruden-
 tia ac modestia nequit solus omnia, vt antequam hunc
 militem cognouerim esse Episcopum, aliquē hoc tem-
 pore Episcopum optārim ad huius normam esse mili-
 tem postquā hunc audio esse ERNESTVM, gaudet
 in sinu, meū sensum ita congruisse cum re, vt non tam
 res mihi sensum impressisse, quā sensus rem videatur
 parturuisse. illa nocte Aquisgranum ingredimur, sa-
 lutamus, discedimus. nam sic heretici illi timebant
 principes sincerè Catholicos, vt, illis nisi cedētibus vr-
 be, urbē non putārint saluam. indulgent hoc illorum
 timori duces, vt concedant in pagum vicinum, qui ce-
 lebris est aquis medicatis. quanquam verisimilius est
 cessisse principes, non tam vt indulgeant hereticis hu-
 mani, quā ne hospitentur apud hereticos Catholi-
 ci. sed si vidisses formā ciuitatis, transeuntibus nobis
 planè, quod res est, diceres nullam grauiorem pœnam
 à Deo esse istis impiis Calvinistis propositam, quā
 conscientiam scelerum; quorum furia ita eos infecta-
 bantur, vt ne pacem quidem putārint posse esse paci-
 tam, nec sinceritate ipsam integram à labecula tran-
 simus, sed tanquam innocentes inter medios sicarios:
 nam omnes angulos illius platea, qua recta nobis erat

in vicinum pagum, tenent obsessos hastati, sclopati, expediti milites. domus ciuica (hoc nomine illi vocant forum, in quo est vrbs totius momentum) erat cincta milite tam conferto, tam benè armato; vt in eam partem si qua irruptio futura esset, per omnium corpora futura esset. mulieres ascendunt tecta, prospectant ex fenestris; quasi illis tam blandulis, ac religionis puritate tam egregiè imbutis vllum possit impedere à milite periculum. audacula tamen quadam ex Caluinè schola meretricula (nam virginem octodecim annorum non fert hæc religio) sparsæ erant per angulos, vel vt me meosq; socios molliuscula, timidè que fracta voce irriderent Sacerdotes, vel vt militum, si prece non possint, suorum corporum oppositu tenellæ reprimerent. Venus vicit Martem, fabula nõ est, at Vulcani retibus vel perspectis acie, vel elusis arte tutius vicisset, si Caluinum audisset. nouas Veneres nouus adidit Caluinus tam lepidè catas, tam occultè cautas, vt præ his illa Martis antiqua & ineptè sit rustica, & stultè aperta. sed conuicium muliercula fecit, vt oratio mea non teneat suos carceres. redeo. extra illam plateam, quæ vna nobis paruit, ades clausæ, milites in angulis, voces sine conclusionè verborum, vultus sine sanguine, ostendebant trepidatum fuisse, illi tamen constantè affirmare, amoris hæc officia fuisse præstita principibus, nõ timoris signa ex Catholicis orta sed sine fronte sunt. qui dicunt se amare principes, quos oderunt Catholicos; præsertim cum fasti sint fuisse causam timoris

in tanto equite, tam sincerè Catholico, tam benè instructo. hinc Iuliacum rectà. cum primùm in Iuliacensi ditione vestigium posueramus, princeps id contentione egerat, ne quod videretur prætermisisset, vel officium magnifici ducis in duces, vel signum amici animi in amicos. id primum erat, vt cum omnes viae aut infestæ erant latrocinij, aut insidij periculose; summitteret pedites, qui viam aperirent vestigio, defenderent corpore. aperuerunt, defenderunt tam multi, tam fideliter, vt in summo timore nihil senserimus timoris, in summo periculo nihil videmus periculi: atq; vt intelligas amoris genus, vide periculi formam. quicquid est itineris à Colonia Laudium, id totum est obsessum à latrone, siue externo qui irrumpit; siue domestico, qui latet. ac quanquam Iuliacensis in eo omnem suam contentionem fixerit, vt hanc tam funestam pestem extinguat atque periculum deleat, tamen hominum ea est miseria, vt capti non pigeat mori; ea audacia, vt liberos non pudeat insidere viam. quid narro? insidere viam genus suum latrocinij antiquis notum, hi iam antiquos nisi latrocinandi genere superent multis partibus, humanitatis se putent ac probitatis laude egregiè politos. sed iam expilare nihil est, nisi excindant; agros vastare perpusillum est, nisi incendant; viros pugno violare humanum est, nisi interimant; filiarum & vxorum pudicitiam libare honestum est, nisi in patribus & maritum exprobrent. **Ó LES V,** quid dicam? quod videtur

quod audiui, agros populatione scedatos, templa immanitate excisa, ædes & pagos partim desertos, partim euersos, belluas specie hominum terras, homines more belluarum immanes, hortos incultos, arbores horrentes. **DE** IESV, quid dicam? vt finiam; perangustè dicam, quicquid potuit aut detrimenti Rebuspub. libido, aut horroris agris solitudo, aut sordidi templis scelus, aut impij hominibus impunitas: id totum illis partibus inuexit vna hæresis. cuius rei argumento sit, quòd itinere sex milliariorū, agri gleba benè opima, hortis commodè inclusis, nullum viderim aut equum, aut bouem, aut iumentum cuiuscunque generis extra quosdam equites, quos timemus, in sese viis, insidiari nobis. quòd periculum describo maius, eò amorem Cliuensis in principes Bauaros ostendo maiorem, qui id egit sedulo, ne qua huius periculi non dico pars aut societas, sed timor ad nos perueniret; ita sepsit vias, ita muniuit homines. peruenimus Iuliacum. tota vrbs nobis fuit tam hospitalis, tam benigna, vt nisi omnes Iuliacenses in singulos Bauaros se profudissent, putarent se fecisse & præter officium suum, & contra voluntatem principis. ipse dux totus in eo fuit, siue sederet, siue curreret, siue taceret, siue clamaret, vt duces nostros, & qui cum illis primarij erant, demulceret verbo, & omnibus amoris signis deliniret suauiter. nò satis illi fuit domi esse amicum summum, voluit Leodij interesse pompæ, voluit videre, videri; honestare, honestari. porrò vt omnia summa fecero, minimam

I certè

certè partem dicendo non assequar aut amoris illius
quem principibus nostris ostendit honorando; aut ho-
noris, quem prestavit amando. quippè siue loquor pri-
uati amoris publicum honorem, siue publici honori
priuatum amorem, communis certè ille non fuit, pa-
ternus fuit. hìc post quã equi recreati, ac homines be-
nè curati erant, tertio die petimus Vizeum. vrbs hæc
(quã Iuliacò itur Leodium) prima est Leodiensis dice-
ceseos, per exiguis mœniũ septis inclusa. cùm propè ab-
sumus ab hac ciuitatula, procedit Episcopo obuiã Leo-
diensis (qui trita vulgi voce dicitur) Balianus comita-
tus duodecim cataphractis, quos insigniebat sagum ex
rufo tenuissimo panno hinc inde fluxum, simbrias filo
textili candido vndiq; ornatum. arma erant sclopi
ad sellam, ac pede sustetata hasta, cui prominebat ve-
xillum vrbs emblemate variegatum pulchrè. substi-
terunt principes, cataphracti salutant, & equos in a-
pertũ campum eductos nunc incitãt in cursum, nunc
cohibent à cursu; nunc singuli securi singulos se expli-
cant in turmam, nunc omnes se globatim cogentes in
gyrũ conficiunt orbem; nunc subsistunt, nunc præci-
pites feruntur, idq; tam artificiosè, vt acies vix perce-
perit, aut qui subsisterunt, præcipites ferri; aut qui
præcipites feruntur, subsistisse. cùm multa essent hìc,
que admirabamur: tũ illud maxime, quòd equi sin-
gebant pedem ea arte, ac totũ corpus conformabant
eo gestu, vt illi ex aula polituli in suis choreis vix vi-
dantur aut terrã premere aptius, aut corpus mouere
elegant-

elegantius. id augebat laudem & equitum & equorum, quod hac ac huius generis multa fecerunt ad normam buccinatoris, qui cursu & cantu præibat reliquos. post multam equorum equitamque iactationem nunc confertim conglobatam, nunc explicatam in ordinem, milites ad ducis vnâ vocem, pernicitate penè, quæ vincit aciem, prouunt in vicinam syluam, nos pergimus ordine, quo cœperamus præfinito. vix Vixetum in nostros oculos incurrebat, cum alternis quasi vicibus & concentus buccinarum nos deliniret, & fragor tormentorum percelleret. ingredimur, ingredientibus quicquid obiicitur, lætitia fuit, gratulatio fuit, honor fuit. via instrata gramine, latera hinc inde cincta milite, populus viam occupans, mitra affabrè facta, ac pendula in aère, strepens sclopus. campana tinniens, tanti amoris tanta signa præbebant: vt & via suum defensorem, & miles suum ducem, & mitra suum antisthetem, & sclopus suum moderatorem, & campana suum Deum viderentur excepisse. vnus populus vnum hominem tot officiis, tam diuersis honoribus ornauit, vt quot erant officia præstita, tot populi viderentur excepisse vnum principem, quàm diuersi honores habiti, tam diuersi principes viderentur excepti ab vno populo. orationem cogor in diuersas formas fingere, ac vocem primam motam loco substituere vltimæ, vltimam cédentem sufficere primæ, ne in tanta rerum diuersitate si perpetuam & eodem cursu labentem orationem sudero, videar.

violata artis præscriptione, summam varietatem rerum non expressisse vario flore, sed eadem orationis similitudine ac facis permiscuisse & confudisse in unum, neque hoc dico, quod putem me affecutum orationem, sed ut intelligatur varietatem tanta arte dispersam atque distinctam esse, ut elegantissimi cuiusque oratio ficta ac reficta in omnes formas vix ac ne vix quidem possit depingere huius pompæ non dico veram effigiem, sed umbratilem formam. hæc hoc inprimis loco moneo, ut in reliqua pompa si oratio sit longè inferior re, rei susceptæ sit laus, quod tam ardua; rei non perfectæ excusatio, quod tam varia. hæc communia sunt, singularia illa. Vixeti cum primùm posuerat princeps vestigium, adsunt Consules, salutant, gratulantur, amant, honorant. at quid honoris? urbis claves, & in clauibus se, urbem, omnia offerunt. ERNESTVS oblatas recepit, tanquam princeps; restituit tanquam securus. subiecit, se in spe esse, ut quam habentenus præstiterunt fidem in clauibus, perpetuo tuerantur: summæ enim fidei summam non deesse constantiam. hinc itur ad templum numerosè, cantant gratè, reditur honorificè, editur opiparè. inter edendum municipales donant pateram ex argèto benè gravem, auriq; specie pulchrè illitam. significat princeps, gratissimum esse munus, & quod amoris erat; & quod primum erat. ad testificationem letitiæ, ex hac pateram præbabit Ferdinando fratri; Ferdinandus recipit præscribit reliquis illam poculi legem, ut omnis ergo biba-

bibatur in gyrum. quid multa? festus dies erat de do-
 no, de principe, de gyro. vt pertexã de Vizeto, huc mul-
 tus ciuis, nobilis, Baro confluerat, qui principem offi-
 cij causa, proxima luce, comitaretur in urbem. verum
 cum tantilla vrbs principes non posset capere instru-
 ctos à comitatu numeroso, secedunt in viciniam, alius
 aliam. Vizeto digressi altero die, venimus Leodium.
 rem audis, vide pompam. sed pompa totam formam
 vt videas melius, populi Leodiensis vis nosse speciem?
 nitet Flandricè. animos? superbit Anglicè. ingenium?
 sapit Hispanicè. linguam? frendet Gallicè. impetum?
 furit Gasconicè. cum hanc propensionem natura pro-
 seminãrit per omnes Leodios, & id quoque addiderit,
 vt sint peracri iudicio: disciplina sæpissime consequun-
 tur, vt sint & optimi milites, quod furant ac frende-
 ant; & gnari Reipub. insigniterq; docti, quod sapiant
 ac superbiant; & polituli deniq; aulici, quod niteant.
 neq; illa, furere, frendere, superbire, vellem sic intelli-
 gi, vt videantur vitia; neque hæc, nitere, & sapere, vt
 putentur virtutes: sed quedam potius semina, quæ
 in quamcunque partem excitentur & excolantur,
 fiunt vitia, fiunt virtutes. vnde furor & superbia illa
 (cum rationis regionibus coërcentur) faciunt vt in
 Leodiensibus cernantur doctrinæ ac scientiæ milita-
 ris perinsignes notæ. nam superbia, si discant, exci-
 tat, ne langueant; furor, si militent, impellit, vt au-
 deant. illud quoque frendere Gallicè, quod imbibunt
 cum lacte matris, quod vident esse turpius ad famam.

ed vel nobiles, Gallica, vel mediocres, Latina lingua
 polienda & cudenda operam nauant diligentius: vt
 certè in Flandria cum degerem, plurimos cognouerim
 Leodienses, & lepidè poëtas, & egregiè oratores. tantis
 est, esse superbum, seu potiùs habere magnanimitatis
 igneam illam vim implicitam animis, vt etiam vitio-
 rum semina excitet in frugem & ad aspectum letam,
 & ad vsum percommodam. quanquã ne omnes Leo-
 dienses videar ad gratiam fingere excellenti laude
 aulicos, oratores, poëtas, milites, magistratus: oratio-
 ne hac mea tantum comprehendo nobiles, ciues, aut
 eos, quos insitos in ciuitatem, aut ablegatos peregre
 disciplina poliuit & industria parentum. reliqui
 quos fortuna abiecit ad facem, malitia ad fraudem
 ex vitiorum ac virtutum hisce incunabulis omnia
 fingunt contraria. quippè habent ex furore, vt sint
 præcipites in vindictam; ex fremitu sermonis, vt sint
 horrifici voce; ex sapientia, vt nec velint regere, nec
 possint regi. nitorem cutis ne queras aut cultum ve-
 stis: sordere apud istos, hoc est, esse hominem. siqui-
 dem cum vberimus fructus illis sit ex carbone in in-
 tima terra nato, sic effodiunt hi, sic efferunt illi, vt si
 Æthiopes eos appellarem, laudarem elegantes. tam
 sordidè sunt nigri, vt videantur potiùs vel specie ho-
 minum daemones, vel specie daemonum homines. reli-
 quum genus, quod nec sordidum est nec lautum, est
 sagax, audaculum, versatile, generosum, quod solet
 contemnere alios, nec ferat se contemni ab vllis. vi-
 bil

bil hęc simplex, vt qui hoc genus regat, prudentis gu-
 bernatoris expleat numerum, si non regatur. his me-
 diis, & illis sordidis arma solent esse baculus octo cu-
 bitos longus, ac ferreis pilis præfixus, vel anceps gla-
 dius ad latus, sica tres aut quatuor inclusa in vnam
 vaginam, ac sclopus humeris subnixus. quod si neces-
 sitas eos premat faucibus, vt arma non habeant ad
 manum, ea sunt altitudine animi, vt rastrum, & in-
 strumentum, quod fors obiicit, illis loco armorum
 sint: vsque eò vt miles prædo tam fortasse timeat ra-
 strum rustici Leodiensis, quàm sclopum ciuis Flandri.
 quicquid pingo horum hominum, id pingo ad pom-
 pã. nam in singulis generibus singularis fuit pompa,
 ac penè triumphus. quod vt intelligas meliùs, in forma
 cogitatione viam à Vizeto vsq; Leodium pulchram,
 latam, tritam, longam duo milliaria. informasti? in
 hanc viam ex pagis descendunt rustici, alius cum sclo-
 po, ense, & sica, alius cum oblongo illo baculo, alius a-
 lio modo armatus, nullus nullo modo armatus. cum
 his filij, filie, vxores, sorores, famuli, famulae, ea specie,
 quam suprâ descripsi; eo numero, quem non credas. oc-
 cupant viam hinc inde conferti vbiq; , rariùs tamen
 propè Vizetum. nam postquam ingressi eramus viam,
 quæ continens est Leodio: tã frequens populus (auctior
 enim erat, quodd se in agros etiam effuderant plurimi
 ex face vrbanis) vias insederant, vt id tantum vie
 nobis relinquerent, quod satis erat equis binis ordi-
 ne procedentibus, miramur multitudinẽ, & certè erat,

cur miraremur. Cicero putauit sua laudis, atq; ad
 orationis summam in eo fuisse, quod diceret redeuntis
 illi dextram porrexisset Italiam. at hoc nihil est: ve-
 nienti principi ERNESTO. Leodium aperuit suas
 intimas medullas. id quod magis crederes, si vlla ra-
 tio potuisset exprimere in vrbe ipsa populum ingen-
 tem augustissime stantem, sedentem, procumbentem,
 non curatur, quam commodè vident; sed vt videant,
 id curatur tantum. mirus fuit in vrbe populus, mirus
 ordine, mirus numero. nam ordo sine ordine fecit, vt
 populus videretur minor; & numerus supra nume-
 rum fecit, vt ordo videretur maior. vis dicam? sola
 Leodiensis vrbs potuit aut tanta circumscribi tantil-
 lo loco, aut talis sine prescriptione cogi in tam com-
 modam ordinis speciem. illud fuit ingenij, hoc iudicij.
 an ne hac cuiq; videantur magna. praeludia sunt, pōpā
 non sunt. vt triumphū ac pompā species sit expressior,
 imaginem Leodij subobscurā extremis orationis no-
 stra lineis inumbrabimus. vrbs sita est in agro & ab
 frugem opimo, & ad omnem commoditatem peropor-
 tuno. nam praterquam quod fundat sementē, quanta
 satis est sibi, & vtilis vicinis partibus, ita est extrema
 Germania, ac prima Flandriæ, vt quacunq; re egent,
 illam summittat & ex Germania per Rhenum ma-
 gno bono, & ex Flandria per viciniam nullo labore
 Mosa fluuius. ex hac harum duarum gentium vici-
 nia populus Leodiensis, cui antiquitas barbarie atq;
 inconstantiæ notas inussit, duas contrarias virtutes
 imbi-

imbibit, ex Flandria cultum, ex Germania fidem: ut nec excultrix iam Flandria sit nitidior veste, nec magistra Germania constantior fide. hinc abiit in sermonem, *Aussy fidell, ch'è vne Ligiois*, id est, tam fidus, quàm Leodius. Gallus quidam falsò, sed scitè interpretabatur hanc orationē non aliter se habere, quàm si quis dicat, tam fidus, quàm Punicus. præter has commoditates abundat ciuitas plurimo nobili ad disciplinam, plurima plebe ad militiam, plurimo ciue ad authoritatem. ac, quod facit ad laudem valdè, ita nobilis est in disciplina clemens, ita plebs in militia audax, ita ciuis in authoritate moderatus, ut moderatio authoritatem non labefactet, sed authoritas moderationi præscribat; nec audacia militia officiat, sed militia audaciam dirigat; nec clementia disciplinam euertat, sed disciplina clementiam intra suos terminos cohibeat. id quod cum omni ætate ostenderunt, tum proximis his tumultibus Belgicis prudentius, quàm vellem; diutiùs, quàm deberent. ager, nisi qua Stapuletum itur via horrida ac salebrofa, vel est herbidus ad pascua, vel lætus ad frugem, & fonte pelucido vndiq; nitens. id est propè singulare huic agro, quòd suis visceribus alit carbonem sparsum per venu-
 las: ex quo effosso ignis struitur tam luculentus, ut plurima inde sit vtilitas & domesticis, qui effodiunt; & exteris, qui emunt. ædes amplæ, diuitiæ infinitæ, populus numerosissimus, plateæ spatiosæ, & ad omnem magnificentiam speciosæ. magnitudinem vrbis non

definio certo ambitu, sed ambitum indicabunt inter
 tam numerosum ciuem octo Collegiatæ Ecclesiæ, mo-
 nasteria religiosorum sedecim, virginum quinque, at
 triginta due parochiæ. Roma est, si spectes clerum;
 Florentia, si populum; Augusta, si plateam; Colonia,
 si oportunitatem; si elegantiam, Monachium; si edi-
 ficia, Lugdunum. ô bellam ciuitatem. vita hîc est mo-
 ri, nisi mors sit viuere Parisiis. in hac vrbe tanta ele-
 gantia circumspice fenestras, angulos, plateas, omnia
 singula, instrata supernè tapete & flore, infernè flori
 & gramine: in tanto populo omnes vide vel mican-
 tes gemma, vel veste serica & holoserica graues, vel
 cultu alioqui perhonesto nitidos: in tanta specie ani-
 maduerte populum, clerum, foeminam, puerum ex fe-
 nestris prospectare, ex tectis extare, ex appendicibus
 suspendi, angulis affigi, flores opplere: atque ita ani-
 maduerte, vt nisi stupeas tam numerosam urbem v-
 nius plateæ cancellis inclusam, planè iures te non
 animaduertisse. nobiles, quibus turpe erat otuari, sor-
 didum negotiari, exeunt, redeunt, imperant, toti de-
 nique sunt in obeundis muniis necessariis ad pom-
 pam. quibus nihil erat muniorem obeundum, exte-
 ri Comites, Barones, Principes, Legati obuiam pro-
 cedunt ERNESTO; tanto numero, vt hoc sit, esse
 aulam. illa facies fuit vrbis, ista pompa. tribus aut
 quatuor millibus passuum plus minus à Leodio ponti
 est lapideo opere, vernacula voce vulgus vocat Secre-
 tarium. propè abest campus, pulcher, planus, latus. hîc
 pra-

praescriptio, quis cui locus processuro. de loco erat cer-
 tamen, quorundam cum quibusdam honoris; alio-
 rum cum aliis modestia. hi contendunt, ne praecedant;
 illi, vt praecedant. inter principem Cimacensem, qui
 est ducis Arschotani filius, & principem AreMBER-
 gium fuit imprimis leuior disceptatio de honore lo-
 ci. contendebant rationibus, alius alius: vnus, se esse
 principem Imperij; alter, se esse principem longa se-
 rie parentum, nihilque niti alieno Imperij splendore.
 disceptatio, ne cursum cohibeat, reuicitur in ERNE-
 STVM principem, & eos, qui emblemata, princi-
 pumque insignia procurant. ERNESTVS princeps,
 qua est in rebus vel subitis perspicientia, vel dubiis
 prudentia, respondit rem & acri mentium permotio-
 ne, & incertis argumentis implicitam tantilli non es-
 se temporis, nec huius loci; rogare, vt deponant studia
 contentionis, assumant modestia: addere tamen, se
 esse principem Imperij, pompam esse Imperij, locum,
 in quo constiterant, esse Imperij urbem, quam ingres-
 suri erant, Imperij & priuilegio niti, & deuinciri le-
 gibus. laudant omnes ingenium principis, quod con-
 trouersiam ita sustinuerit, vt videatur diremisse; vel
 potius ita diremerit, vt videatur sustinuisse. tamen
 vt via sepiatur grauiori contentioni, praefecti insigni-
 orum rogare, vt cedant, alter alteri: magnum hono-
 rem illos hodie delaturos principi, si alter alterum vin-
 cat non honore loci, sed humanitatis officio, & con-
 tentione amoris. pareretur consilio, ceditque humaniter.
 qui

qui noluit vinci abiectè. proximè pontem, quòd limes
 fortasse sit & terminus fixus agro Leodiensi, steterant
 supremus Scriba, duo supra viginti ciuitatis Commis-
 sarij, Andreas Dans, & Georgius Gosuinus Consules,
 nobiles sanè perinsignes, iudicio ille, doctrina iste, cum
 proximè abesset princeps, defiliunt illi ex equis, ade-
 unt, gratulantur, ista partes erant Consulibus, Dan-
 seo, vt Gallica; Gosuino, vt Germanica oratione salu-
 rent principem, sententia ista fuit, se gaudere, omnia
 hætenus principi fluere ad voluntatem, rogareque
 Deum, vt hic illi cursus fluat perpetuus, viuo per vir-
 tutem, mortuo per gloriam: se verò vt in clientela iam
 eius esse subditos, sic in nutu semper fore sinceros, di-
 xerant, moxq; subiecerant solenni patriæ ritu vsur-
 patum, vt princeps illo loco iuret in pacta pacis Fe-
 chianæ, fidèque caueat ciuitati & ciuibus priuilegia
 sacra tecta; idq; tam sincerè, vt illa nec violet, nec vio-
 lari sinat, princeps singula illis sancit verbo principis
 fide Sacerdotis, post iusurandum à Consulibus da-
 tum, ab Episcopo statis verbis conceptum, ascendunt
 denuò equos, ac principi latera claudunt, dextrum
 Gosuinus, sinistrum Danseus, pulchrum erat ad spe-
 ciem, videre Consules & Scribam veste pellucentes,
 nam tunica illis erant holoserica, suffulta panno ser-
 uo tenuissimi filii, cærulei coloris, simbrias instrata fo-
 ris filo textili ex argento, chlamis hoc genus commu-
 nis illis fuit cum plurimis Reipub. principibus viris,
 vipotè quæ donata erat à principe, maximis quibusq;
 ad

ad notam amoris si non magnam, certè claram. augebatur splendor varietate. nam commissarius tunica tantùm erat holoserica, holosericus galerus (qualis decebat homines hac muneris specie graues) chlamis ex elegantissima lana, simbriam ornata panno holoserico, lato vndique palmam. plerisq; erat torquis ex auro benè grauis, artèque pulchrè factus. nihil splendidius. ad pontem postquam factæ fuerant statæ ceremoniæ. proceditur ordine, qui cuique fixus erat in campo quem suprâ explicauimus pulchrum, latum, planum. hic ordo.

Nobiles Leodienses, qui honoris causâ plurimi conuenerant, holosericati & torquati (vt suprâ descripsi) subeunt in primum locum, viamq; reliquis ad urbem quasi muniunt. series hæc pulchra erat, quia nobilium; splendida, quia torquatorum; nitida, quia holosericatorum; honorata, quia benè moratorum. vno verbo, quot erant præfecti arcium, tot putassemus Virginios; quot Barones, tot dixissemus Camillos; quot nobiles, tot iurassetem Scauolas: ita tuebantur vultu grauitatem, veste pompam, gestu urbanitatem.

Alterâ series erat eorum, qui Philippum à Croy, Principem Cimacensem, Ducis Arscottani filium comitabantur. lectissimus erat hic nobilis, nitebatq; veste partim Hispanica, partim Gallica. Hispanus quidam, transeuntibus illis, mihi in aurem, ecce (inquit) in veste Hispana nihil Hispani. tacui, sed cubito mentem elicenti subieci, hoc est, esse pulchrè monstrum. ille

iura-

iuravit Deos, ego risi homines. in hac serie, omnes equites, centum quinquaginta sex.

Tertia series erat eorum, qui nauabant operam principi Aremburgensi, nobiles erant pulchri, nitidissimis moribus, cultissimis vestibus. amavi sinceros, vestis plerisque pulchre Hispana, quia mens plerisque sincere Hispana. iudicium hoc fuit non meum, sed Hispani amici, quem notaui proximè. iudicium hoc meum est, nituisse hos veste, nituisse vultu, nituisse equo. hos penè veneratus sum, non tam quòd nitidi, quam quòd principis Aremburgensis. nam hic princeps effuerit exquisitè lautus, suaviter humanus, egregie fortis, insigniter Catholicus, & Bauaris sincerè amicus, tamen illum imprimis suspexi, quasi filium talis patris. at qualis patris? qualem luget Flandria, desiderat Ecclesia, timet Calvinus. in hac serie omnes equites, centum sexaginta octo.

Quarta series eorum erat, qui latebant in clientela & subsidio Gulielmi, Iulia, Cluua, ac Montium ducis. exercitus iste erat, non comitatus; ita referetur miles veste, vultu, numero, cultu cogitas? generosa sunt omnia. putas generosa? culta sunt singula. dicam breuiter, quicquid inspexeris, id est militariter splendidum, spiratq; amorem in Bauaros. plerisque erat tunica plicata, fibulis ornata latis, iisque argenteis, aut aureis (qualis est equitum Germanorum) sclopus ad sellam, torquis in collo. quid pergo? nihil Germanicus siue spectes vestem, siue mentem. gloriior sæpè mentem

tum Anglum, glorior vehementer me factum Bauarum. nihil ioci. planè gaudebam hìc in sinu, me esse Anglobauarum, ita amabatur, quicquid erat Bauari. quid putan? sonabat ERNESTVS Bauaria. Ducis Cliuia Deum; Bauarus Cliuensi heroam.

In hac serie equites omnes, trecenti quinquaginta quatuor; pedites sexaginta quatuor; stipator iustus, famulus honoris elegans, tybicen dulcis, singula summi Ducis summa.

Quinta series erat Bauarorum. nihil hìc quare. nosti omnes, nosti omnia. omnes equites ducèti quinque, pedites alicuius ordinis decem, promiscua facio plurimi.

Sexta series eorum fuit, qui erant in nutu ducis Arscottani. vestem putas? nitet. mores? excellunt. equum? superbit. omnia vel lepidè leuicula ad formã Galli, vel pulchrè limatula ad imitationem Hispani. nunquam putabã fore, vt Galli libertas cum Hispani maturitate probè conueniret. conuenit hìc, idq; tam concinnè, vt videretur & Hispani grauitas Gallica leuitatis specie temperatior; & Galli libertas Hispanica grauitatis sale conditior. finio. ornabat dux comitatum, comitatus ducè. id erat singulare hìc, quòd duodecim erant leuis armatura equites, & quinquaginta pedites instructi à sclopo, qui duci tegerent corpus. hìs stipendium menstruum duodecim daleri. extra hos, reliqui equites omnes quinq; supra centum, pedites incerti numeri. id certum, non fuisse multos.

Ultima

Ultima series erat eorum, qui pendebant à Serenissimo ERNESTO, siue honestarent, siue ministrarent. ideo hic splendidum, quòd post multum exquisitèque cultum Leodiæ aula nobilem, proxime sequebantur quindecim alij nobiles, veste holoserica, torquèque aureo conspicui. his succedebant quatuordecim primæ nobilitatis pueri, holosericati, sericisq; perbellè. his galeæ. ex galeis extabant pluma pannum, latèque eminebant margaritæ, vniones, lapides pretiosi. post pueros sunt stipatores principis viginti quatuor, perinsignes & specie corporis, & bipenni, & veste eleganter varia. sagum illis erat holosericum, carulei coloris; thorax sericus albi coloris, intercisâ spatii oblongis, ex quibus extabat tenuior pannus sericus albi coloris; caligæ item holosericæ, carulei coloris, fluentes ad imitationem Heluetiorum, quarum intercisâ spatia ornabat pannus sericus albi coloris, extans & quasi extra oras effluens. stipatoribus continentibus erant tympanistæ equites, more Hungarorum, prisco, pulchro.

His succedunt principes, qui honoris & officij causa aderant, quorumque comitatus præcesserat. primo loco Carolus de Lignes princeps Aremburgensis, & ordine deinceps reliqui, Philippus à Croy princeps Comacensis, Georgius Landgravius Leuchtenburgensis, Carolus à Croy dux Arscortanus, qui, quòd legationibus obibat vices honorarias regis Philippi, latera habebat tecta, dextrum à Ferdinando Bauariæ, sinistrum à Gulielmo

Gulielmo Cliuia ducibus. istic clangore octo tybici-
 num princeps notatur puncto adsuturus. inter hos
 quasi medius Adolphus, Baro à Schvvartzenburg, ve-
 ste partim holoserica, partim filo argenteo texta con-
 spicius præferebat vexillum rufum, quod habuit in-
 signia principis ipsius, omniumq; ditionum, quæ pa-
 rent Reip. Leodia. tybicines excepit Hēricus à Berlay-
 mont prætor vrbis, dextro humero sustentans virgam
 rufam, notam iustitiæ. hunc præter ceteros etsi con-
 spicuum fecerant decem hinc inde stipatores, instructi
 à bipenni, flauis thoracibus, caligis rufis, quas distin-
 guebat filium flauis coloris textile: plurima tamen or-
 namenti accessio fuit, quod illi vtrumq; latus clausu-
 rant duo equites, argenteis sceptris insignes, qui em-
 blematis nobilium illuminadis & distinguendis præ-
 erant. at cum solenne sit & statum, vt ex Durasio-
 rum familia aliquis gladium argenteum rectum va-
 gina argentea affabrè inaurata præferat principi in
 triumphis, Berlaymento continens erat Nicolaus Du-
 rasius, dextrum humerum insignis hoc gladio. post
 hos proximè Episcopum antecedeabant quatuor serui
 à pedibus, non solùm vestis vultusq; elegantia, sed ho-
 noris etiam specie conspicui. interiecto spatio, subse-
 quitur Serenissimus ERNESTVS inter Danseum
 & Gosuinum Consules medius. Episcopo se proximos
 insinuant Senatus secretus principis, secretarij, com-
 missarij (quos supra dixi) ciuitatis triginta diumui-
 ri, præfecti vasorum, cantores, ac reliqui, qui ad res

K

Epi-

Episcopi proximè mortui domesticas profitebantur d-
peram. hos claudunt sexcenti Germani leuis arma-
ra equites, quibus partes tuendi principi corpus. post
hos legati principum, aliique nobiles & equites loco
atque ordine, quem vel præscriptio Mareschali,
vel sua cuique dignitas & fortuna concedebat. equi-
tes fuerunt tam longa serie connexi, equi tam splen-
dido ornatu instrati, vt triumphum nec Leodium vi-
derit maiorem, nec exterus nitentiorum. nitebant
omnia in singulis. videbantur numerus ordini, ordo
numero addidisse speciem; princeps comitatus, comi-
tatus principi attulisse ornamentum; ciuitas trium-
pho, triumphus ciuitati adiunxisse decus. quid ludet
in summis omnibus videtur desiderari ad perfectio-
nem vnus aliquis omni numero eloquens, qui hanc
speciem veris variisque dictionis suæ coloribus effin-
gat & exprimât. quæro hic nec Ciceronem, nam eius
veneres nimis molles sunt ad hanc maiestatem tri-
umpho; nec Demosthenem, nam eius maiestas ni-
mis neruosa est ad hanc venustatem vrbis; nec Iso-
cratem, nam eius venustas nimis simplex est ad hanc
varietatem pompæ: sed oratorem quæro illum, quem
Marcus Tullius meliùs finxit animo, quàm effin-
xit dictione: nisi fortasè hic quoque minor sit, quàm
qui possit tantam & maiestatem formare neruis; &
venustatem inurere calamistris; & varietatem flore
dictionis eleganter inspergere. in hac pompa Leodien-
ses nostra, nos Leodiensia miramur. & vt singuli mi-
remur

remur singulorum omnia penè diuersa, tamen illi
 in nostris mirantur maximè ERNESTVM Episco-
 pum militem, Ferdinandum militem Episcopum, ita
 hic videbatur vultu, veste, gestu serius; ille habitu,
 fronte, oculo vegetus. vix credas, quantum probâ-
 rint Bauarorum equitum eandem formam, sagum
 videlicet illud qua sinuosis anfractibus inclusum,
 qua angulis plicatis extans, albos quosdam Ducis
 Ferdinandi equos benè & cultè habitos ad pompam,
 ac rufo colore tam artificiosè infectos, vt videatur
 ille non inductus, sed natura insitus. hos equos non
 satis fuit prosequi oculo, notant digito plurimi, pru-
 dentes. de catenis nobilium tam multorum tam ma-
 gnis stupor fuit. de tympanista fabula erat per Leo-
 diam. nam tanta artis venustate pulsum tympani
 nunc anteuertit, nunc subsequitur gestu, vt pueri &
 adolescentes præclarum putent esse, atque ad laudem
 egregium, nunc brachia componere, nunc versare la-
 tera, nunc attollere caput, & ad eius imitationem
 affingere, reliquos gestus. quid multa? quantum col-
 ligebam (vt colligorem, aucupabar gestus, vultus, vo-
 ces multorum) omnia nostra quæ erant, Leodiensi-
 bus summa erant. sed satis extra lineam, ad carceres
 redeo. illo ordine ibatur ad urbem; venit ad sancti
 Leonardi monasterium. subsistitur, & clauis ciuita-
 tis porriguntur à Consulibus. princeps recipit, tenet,
 reddit, tandemque laudat Consules de fide, in ciui-
 tate non solùm regenda prudenter, sed fortiter etiam

tuenda. monere per honorem, rogare per patriam, ut quam hactenus mentem explicarunt in Reipub. rebus siue dubiis certam, siue certis fidam: eam post hac non inspergant labecula; se subditis fore principem, fidei gratum. hac ad caeremoniam, addidit ad simulum, vitæ, necisque conditionem eandem sibi fore semper cum suis ciuibus. præclare, ut princeps; sincere, ut optimus. nam planè erit, ut quam suam mentem expressit verbo, præstet facto. bonus etiam magistratus boni principis vocem excepit tanto applausu, ut parùm abfuerit, quin plena concione audiretur illud Romanorum militum, deliciae & amoris humani generis. in hoc monasterio sunt sacrae virgines. quæ reliquis præsidet, dono dat principi strophium artis multæ. princeps accipit, agit gratias, promittit, pergit. pergentibus obiecta est porta, quæ à monasterio S. Leonardi nomen habet. huius portæ faciem supernæ ars quinq; discluserat spatii. singula spatia singulis insignibus erant ornata, hac specie, his elogiis.

Primum spatium in portæ frontispicio ad dextram fuit, insigne familiae à Bergis emblemate & armis. emblemati subiecti erant hi versus.

*Vota potestati temeraria sæpè repugnant
Quod possis igitur, non, nisi posse, velis.*

Alterum spatium ad sinistram habet insignia familiae Bauaricæ. insignibus subiectum erat hoc elogium. Audiatur & altera pars.

In tertio spatio ad dextram expressa erat Aquila
Romani Imperij. Aquila subiecti erant hi versus.

Nos tegat alarum, Iouis armiger, umbræ
tuarum:

Sub quibus instabit nullus ab hoste timor.

Quartum spatium ad sinistram habebat insignia
Episcopi Leodiensis proximè mortui. insignibus sub-
iectum erat hoc elogium: Dilige.

Spatium quintū nec ad sinistrā, nec ad dextrā, sed
infra reliqua spatia mediū habebat Reipublica Leo-
diensis insignia pulcherrimè inumbrata, cū his versib.

*Legia sis felix, Aquila quæ tuta sub alis,
Semper, & imperij fida fouere sinu.*

Cū ad hanc portam venitur, omnibus illa patet,
qui Episcopum antecedeabant; Episcopo occluditur. iu-
bet Episcopus ter, vt custodes aperiant, iussi non pa-
rent. Consulibus urbū, qui hinc inde tegebant Epi-
scopo latera, iubentibus ipso momento aperitur. stata
hæc est ceremonia altissimè repetita à prima maio-
rū memoria. ingreditur Episcopus. vix Episcopi equus
terram notârat vestigio, cū eum frenis cohibeat
Fontanus nobilis, Imperator illorum militum, qui
veteris balistæ societati nomen dederunt Leodij. sub-
sistenti Episcopo porrigitur vexillum illius societatis,
recipit Episcopus. Fontanus, & ex patribus quidam
ad id delecti imponunt manus vexillo, ac fide data,
offerunt se paratos ad omne periculū, non solūm cum

Episcopo adeundum, sed etiam ab Episcopo depellendum, suorum corporum oppositu: ea lege, vt se astringat iterum iuramenti formula, in quam antea concepit, se astrinxit, ac ne timeas Episcopum pressum angustiis, moris hoc est, non necessitatis. hac dum aguntur, tormenta maxima exonerata, equos ita perculerunt, vt perturbatio secuta inde fuerit non exers periculi. indicatum mox, nisi præteruectis equis & positis extra aleam, ne quis sclopus, nedum tormentum ingens soluatur. plateas à porta vsq; ad palatium hinc inde muniunt milites instructi partim à bipenni, partim à sclopo, amicti, suo quisque arbitrato: vsque eò vt colores Bauaricos in diuersa materia, alius intexuerit galeris, subligaribus alius; hic circumplicarit brachiis, ille collo. intelligi hic debet, quatuor esse turmas militum Leodij, è quibus bina instructa sclopis, binis societatibus, veteri & noua scloporum; totidem munita balistis, veteri item & noua societati balistarum nomina dederunt. ordo sic institutus erat, vt hæc quatuor societates seiunctæ & disclusæ spatiorum quodam interiectu locum occuparent proximum portæ. singulis societatibus Episcopus dono dedit bina vexilla coloribus Bauaricis distincta, & eleganter dispersa. Artes & opificia, quæ sparsa per ciuitatem sunt, despesuntur in triginta duas classes, ex singulis classibus lecti viginti locum tenent continentem societatibus. singulæ artes ostentabant vexilla parua, in quibus expressio erat suorum emblematum.

his iunguntur proximè illi, quos vulgus appellat decemuiros. rationem nominis inditi non potui explicari. ratio rei constans est & certa, vt ex ciuibus lectissimis seponantur trecenti quadraginta, qui Consulum defendant auctoritatem, vindicent iniuriam, si qua aut ingruat necessitas, aut calamitas premat acrius. in foro est fons, qui, quòd fluat scaturigine non ita copiosa paruus dicitur. ad hunc vsque fontem perducitur series illa militum, quam supra posui. inde initium est militum plus minùs septingentorum, qui sub sex vexillis suo sumptu militant principi ac Reipub. tribus diebus in periculis grauioribus, & triumphis huius generis. conscribuntur hi milites in agro Franchemontensi, non promiscuè ex face, sed ex numero eorum, qui aliquod iam nomen in re militari obtinuerunt. in via, qua itur ad forum, est ædes sacra D. Georgio. ad hanc ædem erectus erat arcus triumphalis, altus quinquaginta pedes, disclusus tribus portis, reliqua species hæc fuit. duæ columnæ sustentabant transversam trabem, non omninò planam, sed quæ æquabili & eleganti operæ assurgens desinebat in pyramidem. suprema partes duarum extremarum portarum hinc & hinc præferebant Aquilam vnguibus complexam orbem. mediæ autem portæ pars extrema ostendebat insignia Serenissimi principis ERNESTI, ac Consulum pulchrè variegata. adiuncti hi versus, qui notionem in principis elogio complicatam interpretantur.

Audiri debet pars altera iudice erecto,

Hinc aures vno possidet ore duas:

Vt simul ac patiens partes audiuerit ambas,

Vno ius reddat partibus ore suum.

Dixeram caput arcus assurgere ad imitationem pyramidis, spatij, quod pyramidis regionibus inclusum erat, pars & auersa, & aduersa praeferebant insignia gentis Bauarica. insignibus subiecta erant carmina, quae etsi nihil habent exquisitae vel notioris, vel dictionis, illa tamen inspergam tanquam pulcherrima imagini sordidos colores. aduersae partis dextrum latus habebat hoc carmen.

Principe cum nostro Comites saluete benigni

Quotquot ad hac fertis nostra theatra pe-

Felicis vrbis nostris succedite portis; (des,

Et festum plausu concelebrate diem.

Phi, sordet, nam praeterquam quod inuentionem habet haustum ex face, verba putida consuetudine, cursus est intercisus, vt videatur oratio potius interfistere clauda, quam recto pede ingredi. lateris sinistri carmen est sordidius, sensus tritior, cursus languidior.

Voce canant omnes, benedictus quisq; amica

Vrbi succedit, concomitante Deo.

Ingeminent plausus, intendant atria fertis,

Et variis ornent floribus omne solum.

Hac partis traiecta fuit species, hic color. Columna

pra-

præferunt imagines, prudentiæ, dextra; temperantia, sinistra. dextra item columna supernè fidelitatem & obedientiam, infernè honorem & gloriam habent expressas. sinistra columna superior pars, abundantia; inferior insignis est fama. ac ne quid desit ad cumulum, singula columna suum carmen, tanquam emblema quoddam, habent. dextra illud est.

Principis ERNESTI, què misit Norica tellus,

Auguriis leti gens Leodina sumus.

Dij rectè vertant, & gaudia nostra secun-
dent,

Quæ de sincero pectore prompta fluunt.

Hic est namq; lapis solido de monte recisus,

Scilicet in nostra spemq; decusq; rei.

Sinistra hoc est.

Ergò patres illi passim celebremus honores,

Spargentes rubeis lilia mixta rosis:

Huc cytharæ dulces, huc Nablia Cymbola
nerui

Huc eat harmonici carminis omne genus:

Huc lepidi ciues vestros conferte triumphos,

Denique gratanti plaudite quisq; manu.

Ecquid tam firmi stomachi es, mi Antoni, in tanto
putidulorum poetarum padore qui teneas vomitum?

ego certè sic sentio, verba bona esse perditam malè:

K 5 vt

vt putem potius authores dignos cruce, quam verum
 arcu triumphali. alie fuerunt picta forma aliarum
 verum, quae vel historiam continebant, vel allegori-
 am. Scauola iniicit manum igni, Cocles se in hiatum
 praecipitat, seque dum deuouent patriae, vigent omni
 memoria, siue scripti à magnis, siue picti in arcibus
 splendidum id erat ad magnificentiam, quod arcum
 extremum vndiq; ornabant viginti quatuor urbium
 quae parent Reipublicae Leodiae insignia picta affabre
 non euolo singula, rem tantum vniuersè describo
 ex hoc arcu eminet inter multas faces media virgo
 tevella, ac colore vario eleganter distincta. oculi pa-
 ruli atque iniectis quasi stellulis scintillantes, albo
 go pellucens illa albedine, quae nitet in fontibus, gene-
 binc obscura albicantes, inde quibusdam venulis, tunc
 quam caeruleis vibicibus, eleganter insperse, reliqua
 vultus candore illo, qui liliorum est, infectus, nisi qui
 sanguis summa equabilitate interfusus ornat maxi-
 me, vestis serica rufi coloris tota, reticulum in manibus
 ex vario flore, admirationem adferunt illius pulchri-
 tudinis, quam ex varietate mistam potius amant
 perditè in muliere, quam prudenter miramur in a-
 gro. quam pingo virginem? Deam fortasse. sed Deam
 non est, nisi reliquarum urbium, quae in illis parti-
 bus sunt. Deam quandam putes Leodium. nam Leo-
 dij haec representat personam, ac tam commode re-
 presentat; vt omnia insignitè conueniant. Leodium
 hactenus nulla erroris labe fuit infecta, virginem vi-

des: Leodium singulari virtutis laude est perpolita, ac legum descriptione insignis; pulchram amas & omni coloris varietate pictam. in tenella virginis aetate constans vox magnanimitatem; in constanti voce prudens oratio, eloquentiam Leodiensium facile aduerteris representatam. ac ne consecræ singula, virgo hæc omnes Leodinae vrbis laudes tam eleganter expressit, vt Leodium quantam religionis laudem tulerit, quod virgo est; tantum iam libaret virtutis fructum, quod hæc tenella virgo tam piæ virginis imago est. primùm omnes aspiciunt virginem locatam in arcu, tandem tam eleganti artis opere illa dimittitur cum pinu rotunda, Reibup. insignibus; vt singuli cum proximè absint, viderint eam descendisse, non aduerterint descendentem. princeps subit arcum, virgo pendula in aëre, principem aduersa intuetur, fingit vultum, salutatur, ac gestum plenum amoris subsequitur hoc carmine Gallico.

Prince comble d' honours
 Prince portant les marques
 Des plus grands Empreurs
 Et plus puissantz Monarques
 Non pas de l' orient
 Ou sont princes diuers
 Mais le dis hardiment
 De ce monde vniuers
 Liege citte Iesuis

La

La Metropolitaine
 Leige de ce pays
 La ville souueraine
 Par le vouloir diuin
 Ta chaste chiere Espouse
 A qui ton oeil benigne
 Le coeur de ioy arrouse
 A ce coupe Je me sens
 L'esprit foudrè en l'yeffe
 Qui me esblouit le sens
 De parfaict allegresse
 M'ayant tournè le Ciel
 Cest tant notable iour
 Qua Je vois de mon oeil
 Ton desirè retour
 Bien sois toy venu
 Noble prince de Liege
 Vienne, ne m'esloignes plus
 Vienne fair iey ton siege
 Viendoncq, car il est temps
 Mon grand pasteur & Maistre
 Vien nourrir tes enfans
 Vien tes ouailes paistre
 Tu es Duc de Bullion
 Tu es Comte de Loez

Marqu

Marquis de Franchemont
 Vien nos mettre in repose
 Puis què Dieu me à pourueu
 D'une si grande personage
 Allegrement te veulz servir
 Et faire hommage
 Prends donque la loyaultè
 De la belle lontreè
 De Liege la cyttè
 Pour ta ioyeuse entree
 Prends pour eschantillon
 De ma fidelitè
 Le coeur & le blason
 De mon antiquitè
 Pour fin des mes efforces
 Je priè au Roy des Cieulx
 Qu' en ouurant le tresor
 De ses dons precieulz
 Face une bocquet Royall
 De ses diuins fleurons
 Au Duc Imperiall
 Prince des Eburous.

Post hac verba offert reticulum florum, post ac-
 ceptos ab Episcopo flores summa laterum contentione
 offert hos versus sequentes.

Deployes

Deployes vous doulx champs,
 Pres, vaulx, bois, & montaignes,
 Allez psalmodiantz plaineurs & cham-
 paignes
 villetz, & chaussteaulz, fontaines & riuieres
 Que dieu grad de tous maulx
 Le prince de Eburons.

His verbis hac notio subiecta est. postquam principem per honorifica appellatione ornarat, quasi eum in cuius stemma, Principum & Imperatorum, quicumque per orbem fusi sunt, agnatio, sanguinis communio, reliquaque omnia ornamenta conuenerant, gratulantur illi reditum, Principi Leodiū, marito vxoris namque dicit esse Leodium, ac Leodium ERNESTUM vxorem castè intellegam, sincerè amantem. quancum ex principis aduentu, ac mariti oculo tantum hodie capiat intimis sensibus voluptatem, quantum reliqua vita nunquam; rogat vt hanc princeps patitur voluptatem esse illi perpetuam. se vxorem esse, discipulam esse, ouem esse, subditam esse, periculum esse de corruptione, nisi maritus deliniat; de peruersitate doctrinae, nisi magister informet; de contagione, nisi pastor curet; de populatione, nisi dux defendat. addit ERNESTVM, cum sit iam Dux Bullonensis, Comitis Loensis, Marchio Franchimontensis, habere abunde in quo sue virtutis ac pietatis expromat vires, has prouincias siue laborantes reficiat, siue ruentes sustentet.

tet. quare tanti principis tanto imperio non solum si-
 dem suam & operam addicere, sed sese dedere totam.
 in amoris huius certi certum signum se rogatur eni-
 xè Deum omnium rerum satorem, vt perpetuo suo-
 rum donorum flore Eburonum principem suauiter
 conspergat. hanc metaphoram floris eò referebat, quòd
 reticulum ex vario flore eleganter contextum porre-
 xerat virgo, receperat princeps de recepto dono, id est,
 non contempta se, ita exiliit, vt tantum inundantis
 lætitiæ flumen tantillæ pectoris sui angustia, vix vi-
 derentur potuisse capere. quare cum præ se tulerit ipsa
 se nihil posse, erat orationis conclusio campos, pra-
 ta; valles, sylvas; villas, castra; fontes, riuos vocan-
 tis in societatem precum, vt & mala terra à principe
 deprecentur, & bona cæli principi comprecentur. id
 ioculare erat, quòd in hac prece contentio vocis tanta
 fuit, vt penè obliuisceretur tenella se & virginem esse,
 & Leodium esse. quanquam ioculare non fuit, de-
 corum fuit, cum quæ amant mulieres, tunc soleant vi-
 deri sincera, cum sint insana. dixit virgo, ac quo de-
 scendit artificio, sensim ascendit, modulante sympho-
 niaco, stupente turba. hinc rectè itur in forum. in foro
 autem tres erant erectæ turres, specie pyramidum, ex
 fronde & flore, altæ pedes sexaginta. turres summas
 pueri, singuli singulas insidiebant, ac nudi, capitæque
 cincti oliua, suauissimè canebant fidibus. vnus Bacchi,
 alter Satyri, tertius Nympha gerebat personam. Bac-
 chus reliquis vt liquidior, sic largior, nam vina alba
 rusaq;

rusaq;

rufa q̄ vario riuulo fundebat omnibus, voluptatis hoc totum fuit. tres sunt ordines Leodiorum, Ecclesiasticus, nobilis, plebeius. singulis ordinibus singula erant in foro theatra, elegante opere, pretioso tapete. in primo theatro erant pueri, forma, vestesq̄ mentiti feminas, vnus Ecclesiam, alter Fidem, tertius Spem, quartus Charitatem. Gallica fuit oratio, vna omnium, principi precantium fausta, breuiterq̄ ponentium ante oculos, quantum sperant Ecclesia praeulem, Reipub. principem. Fides dein sola explicat reliquarum mentem, vincitq̄ rationibus, principem hoc tempore adhibitum clauo Reipub. Leodinae, ad resuscitandas Ecclesiae ruinas.

In altero theatro quatuor iuuenes elegantissimi forma, exquisitissima veste ordinem nobilium representabant. vnus praeter ceteros eloquentissimus varia verborumque laude ornat principem, hortaturq̄, vt bonos promittit excitet, malos poenis constringat, duabus rebus potentissimis sanè ad Rempub. constituendam.

In tertio theatro quatuor item iuuenes plebeios representabant. summa hinc orationis erat, vt princeps populo tueatur iura verbo, priuilegia facto; maiestatis suae, tanquam gladij, aciem pariat in malis vindicandis hebetem videri, & plumbeam. Gladii deonem esse, vt petulantiam coërceat; fore Herodem, nisi coërceat. in primo theatro effigies fidei ex auro, in altero gladius aureus, in tertio cor elegante opere vicibus alternis se diducens, se concludens mu-

neri dabantur principi. notæ erant, fides Ecclesiæ, gladius iustitiæ, cor populi optime animati in principem.

Quartum etiam in foro theatrum excitatum erat ad aucupium gratiæ. Princeps præfert illud elogium. Audiatur & altera pars. huius elogij notionem latentem loquitur quartum theatrum, sed loquitur factò, non verbo. nam inducitur nobilis, qui obscure natum sistat iudici de lesa maiestate, Iudex arctè tenet se non prius responsurum mentem, quam audierit alteram partem. omnia sunt clara, de principe, de elogio.

Hic partim visis, partim auditis, itum est ad domum (vt loquuntur) Ciuicam, quem Latinius dices Senatum.

Domus huius fronti literis aureis inscribuntur hi versus.

Stare diu nescit, quod non fulcitur ab alto,

Et discors in se regnum durabile non est:

Sic decet in primis illū, qui cuncta potenter

Condidit, amplecti: Dominumq; fideliter

unum

Quarere, post uno concordem viuere voto.

Hinc virtus, hinc pax, hinc & Respublica
floret.

Domui Ciuica ex altera parte respondet Pictorum
& Aurifabrorum Concilium. ex hoc suspenditur ta-

L

bula

bula, in qua erant Picturæ & Mulceberis effigies
longè pulcherrima. subscripti hi versus.

Venisti ERNESTE, & dudum expectata tu-
entur

Pictor & Aurifaber, principis ora sui.

Extremo foro cōtinentes sunt gradus adis, quæ est
S. Lamberto sacra. hîc Episcopus descendit ex equo, qui
exutus ephippiis cantoris est solenni more in supremo
gradu Canonici ac huius Ecclesiæ clerici longa serie
cōnexi, & superpelliceis ornati, sistunt se Episcopo ho-
noris causâ. in hîc Senator erat magnæ eloquētia, sed
non multæ ætatis, qui Episcopo reditū gratulabatur
Latina oratione. dixerat, & ipso punctulo viam Epi-
scopo munit ad gradus Senatus. sex aut septem pa-
tres, quos & ætas venerandos, & vsus rerum pruden-
tissimos iam fecerat, principem multa officij, vultus,
humanitatû specie ducunt in Senatum, ac statim iurif-
iurandi religione cauent sibi de Episcopo. Episcopo de
se, Reipublica de vtriusq. reliqui Senatores reliquam
nobilitatem foris conuiuio scienter & opiparè instru-
cto excipiunt.

Hîc pro more actû, Episcopus exiit veste milita-
ri, induitur Ecclesiastica, talari scilicet, & superpelli-
cio. descenditur ad clerum, Præpositus iam obuius cru-
cem sistit Episcopo osculandam. post osculum crucis,
subitur in ædem, eo ordine, vt totus clerus primo loco,
secundo primus vrbi magistratus, tertio Durafius cū
gladio, quarto famuli à pedibus præeant, subsequa-
tur

eur autem vltimo loco Episcopus, medius inter Prapo-
 situm & Decanum, ingressi, pro more obeunt tem-
 plum, vestigio Episcopi iam posito in choro, vocibus
 modulatè inflexis, ac symphonia multa, musici concin-
 nunt Hymnum T E D E V M. dum concinitur, ascen-
 dunt ad altare summum, Canonici primi, Episco-
 pus vltimus. post perpussillum tempus positum in ora-
 tione, Canonici ad dextram altaris conglobantur in
 quendam quasi orbem; Episcopus, presenti Capitu-
 li scriba, concipit iusiurandum eadem formula; qua
 renunciatus primùm concepit. oratur eodem modo,
 quo antea; descensum erat eodem, quo ascende-
 batur, ordine; cantor praesto est, qui Episcopum descen-
 dentem segreget à Decano & Praeposito (inter hos ha-
 ctenus erat medius semper) ac locet in sedili suo. can-
 ratum est, itur frequentissimo tutius cleri ac nobili-
 tatis comitatu ad palatium. sperabam planè oratio-
 nem meam prateruectam scopulos stare iam in por-
 tu, cum in huius palatij magnificentia, quasi in va-
 do, denuò hereat. pulchrum est, latum est, longum
 est. quid pulchrum, latum, longum? vno verbo di-
 cam, summum est. quod si reliqua paria essent, non
 Ducis iam Bullonensis, sed Imperatoris; non Episcopè
 Leodiensis, sed Pontificis fortunæ viderentur consti-
 tuta. maxima hinc spatia cogitas. concursum tamen
 huc est tam confertim, vt in tanta multitudine gen-
 tis, maxima haec spatia viderentur angusta. horti, an-
 guli, area, cubicula, quorū singula singulas vrbes penè

continent, omnia vix complectuntur omnes. ac ne quicquam videar addere orationis amplificanda causa, de magnitudine ipsum palatium loquetur semper, de multitudine tu iuraueris facile, si in pompam, ac huius pompæ sparsum per omnes partes ruorem intuearis. sed ne videar potius pugnare verbo, quàm expugnare ratione, cogita Duces, cogita Principes, cogita Legatos, cogita Comites, cogita Barones, in tantis nonne cogitas exercitum? cogita Equites, cogita nobiles, cogita stipendiarios, cogita honorarios, in talibus nonne cogitas mundum? sed rem vide minutiùs concisam in partes, non tam quòd necesse est, quàm quòd faciat ad pompam. Duces sunt extra ERNESTVM tres, Ferdinandus, Bauaria; Ioannes, Arscottia; Gulielmus, Cluia. Principes quatuor, Landgrauius, Cimicensis filius ducis Arscottiani, Comes Arembergensis, Salatinus, qui cedit Archiepiscopatu Colonensi. Legati plurimi, à rege Catholico Arscottensi dux; à Serenissimo duce Bauaria Gulielmo quatuor; à Parmensi matre vnus, à filio Parmensi alter; Comites viginti quatuor. Baronum non in eo numerum, ne numerus faciat, vt sordent nobiles. in tanto numero salutantium quàm suo, quàm principum nomine; in tanta curiositate horum querentium, illorum videntium; in tanta turba ostentantium sua, comitantium suos, nihil est quod speres in palatio vacuum, ne angulum quidem. reliqui Legati intra parietes gratulati sunt principi, verbo, aut

for-

fortasse nutu: Legatis tamen Serenissimi Bauariæ ducis dies dicta est vigesima Iulij: qua, Ecclesiastico Senatu pleno & ornato superliceis, agebant gratias de hoc honore decreto ERNESTO fratri. id quod planè videbatur necessarium non solum ad honorem Episcopi, sed etiam ad illius Ecclesiæ patres siue amoris specie liquidius deliniendos, siue honoris significatione arctius familiæ Bauariæ deuinciendos. conuentum à patribus est Legati se sistunt, VVolfgangus Baro à Maxilrain, Baro à Bemmelberge, Dandorffius nobilis, ac Robertus Turnerus, offerimus literas Serenissimi ducis Gulielmi, Domini nostri longè Clementissimi, easq; subsequitur cæremonia, gestu, verbulo. leguntur, vberi elegantique filo textæ in hanc sententiam.

Gratum nobis est (Honoratissimi Domini) quod factò illustri ostendistis, quàm sitis in familiam Bauaricam probè animati. non agimus gratias, referemus (si vsus ferat) ac hanc non mentem, sed facultatem vobis emetiemur tam cumulatè, vt satis pateat, familiæ Bauariæ principes beneficia & posse accipere à magnis, & velle reddere gratos. istud iam dicimus, ac ne videamur velle dicere tantùm, quatuor nostros Consiliarios allegauimus ad vos, VVolfgangum Baronem à Maxilrain, Conradum Baronem à Bemmelberge, nobilem virum Ioannem Dandorffium præfectum aulæ nostræ vxoris, ac Robertum Turnerum S. T. D. Professoremq; Ingolstadiensem: qui coràm te-

stentur mentem nostram bonis consiliis ita grauidam, vt non possit non parere aliquid magnum, & ad suam letitiam, & ad vestrum fructum. literis in hac sententiam scriptis illa clausula subnectebatur, reliqua suorum legatorum verbis perinde crederent, at suis. haec litera varia causa affecerunt variè. scripta amanter, amabāt; scripta à principe, honorabant; scripta de animo grato, gaudebāt. hac letitia vt aleret illis perpetuè. Turnerus perorat, ac fusius aliquantisper principis sui mentem explicat de fratre, de illis.

ROBERTI TURNERI
ORATIO AD EPISCOPVM, CLERICVMQVE LEODIENSEM, NOMINE GUILIELMI Serenissimi vtriusque Bauariae Ducis, Domini sui longè clementissimi.

ROSTQVAM BAVARIA, SEVERIUS in Bauaria palatiū illud, quod te tenuit tenellum, & ad summam dignitatis certam spem educauit virum, non dico exploratè cognorat, sed leuiusculo quodam susurro inaudierat, te in istius dignitatis quadam quasi specula collocatum: tanta est consecuta letitia
omnium

omnium, illaq; vsq; eò ad intimos animos permana-
 uit, vt ipsi anguli loquerentur Leodium, ipsa tecta to-
 narent ERNESTVM. quod si cui fortasse videor aut
 artis præscriptionem violasse, aut prudentiæ infregisse
 legem, quòd in ipso principio loquor tonitrua; hic in-
 telligat letitiam de hoc nuncio Monachij talem con-
 ceptam fuisse animis, tantam expressam fuisse verbis;
 vt qui, talis, tanta letitiæ inumbratione putet posse
 artis aut prudentiæ legibus deuinciri, is nulla aut arte
 tinctus, aut prudentia inspersus merito iudicetur:
 quippè qui non videat plus posse amantem immodi-
 cè letando, quàm oratorem commodè exprimendo.
 quæ res si vnquam euenerit, in significatione letitiæ
 de hoc tuo honore euenit Monachij, cum in extremis
 omnium frontibus non solum letitiæ videretur im-
 pressa ac penitus inusta, sed etiam perspiceretur om-
 nium interiorum motuum confusio quædam suauiter
 permista, qualis solet esse vel stupentium inopina-
 ta, si accidant nõ cogitantibus, vel gratulantiũ sum-
 ma, si decerrantur merentibus. quid moror? totum
 Monachium letitiæ fuit, gratulatio fuit, triumphus
 fuit, flamma fuit amoris, de hoc honore virtuti tuæ de-
 creto, atq; tanto cum iudicio letitiæ fuit, gratulatio
 fuit, triumphus fuit, flamma fuit, vt perinde gratula-
 rentur omnes Leodio, quòd tantũ ducem haberet suæ
 libertatis vindicem; atque tibi, qui tantam urbem
 haberes tuæ virtutis theatrum in hac cõmuni omniũ
 letitiæ, Bauariæ Gulielmus, suauissimus frater tuus.

sanctissimus princeps noster, quā animo cœpit voluptatem eius si nullum adhuc apertū adiderit signum: id inde fuit, partim quod hanc suam letitiam mallet à principibus informari cogitando, quā ab oratoribus effingi dicendo; partim quod sic quæreret locū ad eam rem cōmodè, vt vellet potius videri in summa letitia aliquandiu suppressenda prudens, quam in ea statim effundenda amans. verū cū satis se viderit, prudentie ac modestie regionibus sepiusq; tenuisse, vult quoq; iam gratulationem suam, amorē suum effundere; & vt letitia in amore sit insignior ac liquidior, vult effundere fratri frater per fratrem, dux duci per duces, at quid gratulatur princeps noster? quomodo amat! has duas res totidem verbis si potuissem tam cōmodè expedire, quā vos auidè expetere, idem esset mea orationis, qui vestræ expectationis finis: verū cū harum vocum compressione notiones rerū complicentur laute ac per amplā, per illam vestrā insitam humanitatem obtestabor, vt tantū mihi ad audiendum opera detis, quoad extremis lineis breuiter expressere & in amando p̄i fratris mentem, & in gratulando summi ducis letitiam. atq; vt ab vltimo exordiar primum, multa sunt, qua principē nostrum vel ratione inducunt, vel illiciunt amore, vel necessitate quasi vim faciunt, vt tua (Sereniss. princeps) virtuti de hoc honore gratuletur, Ducis in Ducē officium, Catholici in Episcopum reuerentia, fratris deniq; in fratrem aristissima communio. sunt hæc causa gratulandi magna.

at si mentem inspiciamus Philosophorum, qui nulla
 adhuc aut Christi lege deuincti, aut Dei praeceptione
 informati fuerant, certè maximè verùm cum prin-
 ceptis nostris cupiat esse non tam frater, quàm Christia-
 nus frater; officium, reuerentiam, sanguinem eorum
 principum, quos schola poluit Philosophorum, non
 vult irrepere in suas gratulationes: vult sua officia,
 suas gratulationes eò referri, vt videantur non arre-
 ptæ ex terra, sed delibatae ex cœlo. quid ergo gratula-
 tur? te factum esse comitem? at natus fuisti dux. crea-
 tum nouum ducem? at renunciatus fuisti Episcopus,
 auctum esse nouo Episcopatu? at dignus es maiori ho-
 nore. si nihil horum gratulatur, quid ergo? gratula-
 tur quidem ista (sed cum hæ sint quasi quædam vel
 in annulo gemmula, vel in cœlo stellula) illud potiùs
 tuarum siue stellarum cœlum, siue gemmularum
 annulum mauult gratulari, aut (si obscurius quid lo-
 quor) mauult gratulari illa, quæ habent absolutio-
 nem & perfectionem, propter quam tibi deferuntur
 iudicio, iure debentur maxima. quodnam hoc? tan-
 tam te concitasse tuæ virtutis opinionem, vt homines
 Leodienses, id est, iudicio grauissimi, non putârint se
 officij sui partes satis expleffe, nisi te natum ducem,
 creatum Episcopum, nouo ducis, nouo Episcopi ampli-
 ficent honore. magnum est, esse Episcopum, esse ducem,
 magnum quidem; at maximum est, videri dignum
 illo, videri dignum isto, maximum certè, quem virtu-
 tis tuæ fructum suauissimè libas, & decerpis hoc die,

L 5 seu

seu veriùs libâsti ac decerpisti illo die atque ad eò diei
 punctulo, quo Leodienses homines tuæ virtuti decre-
 uerunt honorem huius vr̄bis vindicanda magnum,
 huius cleri defendendi maiorē, huius loci tuendi ma-
 ximum. vellet oratio mea amoris incensa facibus in-
 uolare in illa secretiora huius honoris adyta: sed no-
 lo eam inuolare, volo eam serpere, viamq̄ sibi & adi-
 rum quasi gradibus facere ad illam honoris tui lau-
 dem, quæ certè, si rhetorum præceptiones de circum-
 stantiis ex face non sint haustæ, maxima non est, di-
 uina est. sed vt res ipsa nullo pigmento externo, aut
 fuco illita, & mihi auferat adulationis suspicionem,
 & rei adferat fidei rationem, colligamus circumstan-
 tias. decreuerunt tibi honorem sedis. cuius? opimæ,
 optimæ, loquitur res ipsa. decreuerunt homines. qui?
 Leodienses, id est, ingenio iudicioque præstantissimi,
 produnt historia. decreuerunt tempore. quo? nolo di-
 cere, ne tubarum ac turbarum strepitu contaminem
 hodiernæ diei letitiam. decreuerunt gratulantibus,
 quibus? orbis Gregorio communi patre, Bauariæ Gu-
 lielmo tuo fratre. et si taceo libenter prouidentia Dei,
 qua videtur necti, vt esses Leodiensis; vocem totius po-
 puli, qua vocatus fuisti ac prouocatus, vt esses Leodi-
 ensis; prensationem aduersarij, qua agebatur sedulo,
 ne esses Leodiensis; et si hæc, inquam, libenter taceo. &
 alia plurima, quæ faciunt plurimum ad huius hono-
 ris amplificationem, tamen veritas non sinit vt ta-
 ceam, immò veritas cogit, vt exclamem, ó felicem

ERNESTVM Episcopum Leodiensem, in cuius sum-
 mam laudem conspirant locus, tempus, populus, Deus,
 Pontifex, dux, atque ita conspirant, vt si Deus hanc
 tibi lauream non seruasset, non videretur prouidus; si
 non imposuisset populus, non videretur iustus; si locus
 & tempus non nexuissent, non viderentur facta ad
 normam; si non gratulareretur summi orbis principes,
 non viderentur humani. sed cum sint humani summi
 principes, facta ad normam tempus & locus, populus
 iustus, prouidus Deus; hanc tibi lauream nectunt, ser-
 uant, imponunt, gratulantur omnes, & in omnibus
 vnus princeps noster, qui tam serio gratulatur, vt ni-
 si quantum reliqui adferunt gaudij ad hunc trium-
 phum omnes, tantum illum putetis adferre solum,
 plane putatis infra illud, quod ille animo parturiit,
 ego conor adere hodiernæ gratulationi. haecenus gra-
 tulationis appendimus quandam quasi antemnam,
 nunc amoris explicemus vela. quanquam autem &
 gratulatio fluxit ex amore, tanquam ex fonte riuulus;
 & amor gratulationi aspergit suauitatem, tanquam
 flosculo succus: amorem tamen à gratulatione debui
 secernere; non tam quod cuperem orationem hac va-
 rietate dispersam esse ac distinctam, quam quod vel
 gratulatio simplex illa & vna videbatur pertinere
 tantum ad Serenissimum ERNESTVM, vel amor
 multiplex ac varius fundat se in duas partes, hinc
 in fratrem pie, inde in Ecclesiam Leodiensem gra-
 te. amor namque hic etsi naturæ vi ac vinculo ita sit
 coactus

coactus in vnum firmiterq; compressus, vt. si vnum pe-
 ctus caperet, vnius pectoris possit cancellis includi, soli-
 diusq; coërceri: tamen amoris huius, tanquam flumi-
 nis, vis tanto tamq; rapido cursu concitatur, vt. natu-
 ra perruptis regionibus, velit irrumpere, si non possit
 effluere in Ecclesia etiam Leodiensis agrum; idq; tam
 copiosè, vt (si principis nostri amorem non communi-
 trutina, sed iudicij, tanquam aurificis, statera exami-
 naueritis) vix ac ne vix quidem possitis statuere, ma-
 gisne amet in Ecclesia Leodiensi Episcopum fratrem,
 an in Episcopo fratre Ecclesiam Leodiensem. quare pa-
 rietur Serenissimus princeps ERNESTVS (vt spero)
 non egrè, si cui hactenus gratulatio sola soli fuit ha-
 bita, in amoris partibus implicetur iam, atque cum
 honoratissimis Ecclesia Leodiensis Dominis ita per-
 misceatur, vt vel ex duplici amore vnus quasi amoris
 cinnus aptus sit ac perpulchrè mistus; vel amor totus
 ex illo effluat tanquam fratre, in hos inflat tanquam
 amicos, aut, ad coniunctionem firmius, ex illo effluat
 tanquam capite, in hos inflat tanquam membra.
 nam dum Sereniss. D. tuam in hoc honoris gradu lo-
 cârunt, te fecerunt caput, se fecerunt membra; idque
 tam clara ac præclara amoris significatione, vt nisi
 hanc illorum in te eximiam egregiamq; voluntatem
 amet Serenissimus Bauariæ dux, benigniss. patronus
 meus, planè se non putet sincerè fratrem. verùm cum
 sincerè frater sit, & esse præ se tulerit in reliqua vita,
 iam quoque tantum se fatetur debere vobis (R. D.) de
 hoc

hoc honore Sereniss. ERNESTI, vt malit, si tempus postulare, referre, quàm agere gratias. agere namque tantillas pro re tanta, munus est orationis vilius, quàm quo vellet desungi; tamen vt piissimi & gratissimi principis impleat numerum, & quòd honestastis fratrem, frater agnoscit magnum beneficium; & quòd ornastis familiam Bauaricã, familia Bauaricæ princeps promittit omne officium. quam eius in vos mentem benignam grateque animatam coram cuperet edisserere (cùm videatur postulare & sanguis, vt sanguinem ornet presentem, & amor vester, vt amoris vobis vices rependat presens) verùm cùm eius vel dignitas constituta in summo loco, & à variis seriisque negotiis districta vndique, vel mens virtutis religionisque latius proferenda studio acriter incensa, eum vix patiatur vnum spiritum ducere expertem consilij, solutum cura, nedum pedem extra fines suos efferre; erit vestra humanitati, has suorum voces, hos suorum vultus, has mentes suorum, quos summisit vicarios agendarum gratiarum, non amoris rependendi (has enim sibi partes seruat integras) perinde accipere, atque si presens presentibus hac officia prestaret. quanquam si hominem ad Platonis normam metiamur non hac corporis concretione ac sensuum compage, sed mentis celeritate ac pernitate illa, quam dicendo nunquam, cogitando vix consequi possumus; debet videri nobis adesse hodie presens Serenissimus Bauaricæ Dux, atq; eò magis debet videri, quàm reli-

qui

qui qui adsumus, quò plus, quàm reliqui omnes, ad
 benevolentiam ad vos adferat mentis, voluntatis, a-
 moris: vt cum ad presentiam arctissimam sola desi-
 deretur vox, ne vlla parte videatur deesse, putatote
 quæso (Honoratissimi Domini) principem meum om-
 nium, quos sol vidit, benignissimum, sic vobiscum hoc
 ipso punctulo loqui. Conseruator humani generis,
 omniumquæ honorum largitor Deus claris me orna-
 uit beneficiis, & principem populi boni grata mente,
 & Christianum puritate religionis sincera, & (ne
 minutus sim in singulis) aliis genere maximis, nume-
 ro plurimis: verùm ex his omnibus nulla vnquam aut
 copiosior, aut ab omni labe purior voluptas influxit
 in nostram mentem, quàm quòd vos (Reuerendi ac
 Honoratissimi Domini) fratrem nostrum mentium
 conspiratione quasi diuinitus iniecta, ad hanc huius
 honoris insulam euocastis, ac liberis votis renuncia-
 stis Episcopum. quippe in hoc beneficio & fratrem no-
 strum colimus obseruantia piè, dum gratulamur illi
 summum honorem; & vos prosequimur beneuolen-
 tia amicè, dum gaudemus hunc fratris honorem toti
 familiae Bauaricae habitum à vobis, atque ita habi-
 tum, vt possitis etiam vos gaudere seridè & in sinu,
 quòd hac vestra propensio in vnum, non vnum modò
 fratrem nostrum vno beneficio obligauit, sed perpe-
 tua officij religione totam familiam Bauaricam at-
 etissime deuinxit. omni tempore hac vestra in nos-
 tris significatio fuisset grata, hoc tempore est gra-
 tissima:

rissima: cum isto facto iam post multos annos reno-
 uatis antiquam illam amicitiam, quæ fuit familia
 Bauaricæ cum hominibus Leodiensibus summa & ar-
 ctissima. non hoc primum est aut beneficium Leodien-
 sium in principes Bauaria, aut officium principū Ba-
 uariæ in Leodienses; antea amauimus, amati fuimus;
 obseruauimus, obseruati fuimus; ornauius, ornati
 fuimus: antea antea fuerunt ita sincera mutui amo-
 ris vices inter Leodienses & nostram familiam Baua-
 ricam, vt & familia hæc subministrarit vobis principes,
 & vos nostra familia principes creaueritis Episcopos,
 Gербaldum & Theodoricum, illum generosissimi ani-
 mi presulem, hunc sanctissima vitæ confessorum. vnde
 sanè quò est hoc ius amicitia antiquius, eò iam repeti-
 tum, atq; amoris significatione, quasi nouo sigillo, à
 vobis consignatum & delectat liquidius, & deuincit
 arctius. quare cum hic honor ita Serenissimi & Reue-
 rendiss. fratris nostri ERNESTI sit, vt per eum tan-
 quam canale in nos atque ad eò in totam familiam
 Bauaricam vberrimè decurrat; profitemur ac præ no-
 bis ferimus hodie, fore, vt semper gaudeat vestra siue
 Ecclesia siue ditio, se habere ex vna familia nò solùm
 ERNESTVM Episcopum, in cuius consilio; sed etiam
 Ducem Gulielmum, in cuius auxilio & tota, & tuta
 conquiescat. premitur vestra Respub? eccum amicum,
 qui subleuet. nutat Ecclesia? eccum vindicem, qui af-
 ferat, rimentur ruina? eccum opificem, qui reficiat.
 nolo consecrari singula, quicquid potest quoquo modo

ma 172

manare vel ex nobis ad vestrum honorem, vel ex Ba-
 uaria ad vestrum commodum, id totum offerimus,
 dicamus, consecramus, voluntati, facultati, necessitati
 vestræ; atque ita offerimus, dicamus, consecramus, ut
 velimus intelligi ab omnibus, aut qui viuunt, aut qui
 victuri sunt, nihil nos habuisse prius aut antiquius
 hoc honore non dico Serenissimo fratri nostro, sed, in
 fratre, toti familiæ Bauariæ delato. nonne amicus
 (Reuer. D D.) hunc principis nostri siue in oratione
 pia amorem, siue in armore grato orationem? amicus
 certè, idq; eò ardentius, quò probabilius fingitur pro-
 ficisci ex illo principe, qui habet nec à natura, ut velit
 fallere; nec ab arte, ut possit orationem suam simula-
 tionis artificio erudire. vltimam benignissimi
 principis vocem nulla mea vox debebat subsequi, cum
 ex illa specie & inumbratione satis videritis principis
 mentem plenam amoris sani, officij certi, humanita-
 tis summæ: ignoscetis tamen, si hunc principis mei
 morem, quem hactenus compresserã, ac duobus vnum
 depinxeram, iam explicem in partes, & singulis sin-
 gulas disspescam; non quòd toti à toto singuli non a-
 memini, sed vt videatis clariùs, dum separatim videri-
 tis, & quid frater fratri debeat, & quid amicus ami-
 cis velit. oh si aliquis me Deus hinc suis vel aspergeret
 veneribus, vel perfunderet suauitatibus, quem ego
 fratris amorem pingerem in fratrem? quam beneuo-
 lentiam? quod studium? non amorem in te (Serenissi-
 Princeps) polirem eum, quem Poëta, ex spe, timore,
 deside-

desiderio, suspirio, lachryma, gaudio, flamma, glacie
 tanquam Hydram quandam conflant, & ineptum
 aptè compaginant; sed Romanorum antiquorum ef-
 fingerem amorem, qui sic amabat ardentem, vt time-
 ret etiam prudenter, solebant namque Romani (nul-
 lum puto esse in Romana antiquitate tam hospitium,
 hoc qui ignoret) quoties volebant illos suos Fabricios,
 Camillos, Pompeios, Cæsares, vel ouantes in equis, vel
 triumphantes collocare in turribus, præmittere præ-
 conem, manu frondem, capite præferentem laurum,
 qui magnis clamoribus, lateribus magnis incularet
 auribus triumphantis, se mortalem esse: non quòd dis-
 siderent triumphantis virtuti, sed vt ostenderent sese
 amare non tam scitè cum Ouidio, aut cum Tibullo li-
 quidè, quàm cum ratione prudenter, quàm amoris si-
 gnificationem dederunt diuino penè consilio Roma-
 ni, eandè cuperet princeps noster adere hodie, vt mo-
 ueret, non te esse mortalem (satis id monent & ille,
 cuius funus tuus honor excipit, & extincti tot Episco-
 pi, quot Leody clauum à primis Ecclesiæ huius funda-
 menti in hunc vsque diem tenuerunt) sed te natum
 esse ex familia Bauarica, te factum Episcopum Leo-
 diensem, te factum summæ virtutis summa expecta-
 tione. tria sunt, quæ monet, omnia; ac magna sunt,
 quæ monet, singula; vt Romanos videatur vicisse a-
 more, quo plura monet, quo oportuniora, atque vt at-
 tingam vno verbo singula, quas faces animis maximis
 ad maxima aggredienda perficiundaque & debet &

M

solet

solet subicere maiorum gloria, satis superque loquitur Romanorum virtus, qui se sentiebant assatu quodam & quasi furore concitari ad gloria praclaros impetus, quoties aut meminerant, aut audierant sese esse Scaulos, Tarquinos, Mutios. si in istarum familiarum memoria tantum fuit virium ad istos excitandos, ut virtutis gloriaeque stadia genere decurrant; quantum debet esse neruorum, quantum ponderis in tua gentis gloria ad te excitandum? minuta illa fuerunt familia, & ita hac etate stant, seu veriùs cadunt, ut nisi illis praclari alicuius facinorae memoriam quasi guttulam quandam aspergeret lacteus ille Liuianae dictionis candor, non cognosceretur steterisse: at tua gens à memoria patrum supra Romanos repetita sic stetit, ut nunquam ceciderit; sic nunquam cecidit, ut semper progressa sit; sic semper progressa est, ut cum nec potuerit progredi, quod fuit potentia; nec voluerit regredi, quod fuit generositas: cogere tandem per omnes Germania partes diffundere, tanquam arbor ramos, suae virtutis viri colligerem hic Rubertos, Ludouicos Imperatores; colligerem VVilhelmos, Albertos Tetrarchas; colligerem Iohannes Episcopos etiam Leodienses; sed princeps noster non vult ista amplificari propter modestiam, vult tangit tantum quasi in cursu propter amorem, ut qui se sentit suorum memoria impelli in gloria virtutisque studia: eadem te quoque face inflammet: non quod tu hanc tibi flammam non habeas iniectam à

natu-

natura, à doctrina, sed vt videatur & piè gratus, dum narrat suos patres; & gratè pius, dum monet suum fratrem. id quod non tam facit ad excitandam tuam virtutem (currit enim sua sponte, ac natura quodam impetu fertur ac procliuis labitur in omnem laudem) quàm ad illustrandam tuam gloriam, vt homines Leodienses, qui sui moderandi potestatem, quasi habenas quasdam tibi tradiderunt, videant te habere non solum domi nata fomenta, sed in pectore etiam tuo inclusa semina illius virtutis, quàm à te expectant, atq; adò expectare debent summè, summam. quippè siue antiquorum replicemus annales, siue incurramus in memoriam notam & æqualem, intelligimus non parua semper fuisse virtuti, regere & imperio deuincire Leodios, populum tam generosum, vt contempserit Francia Ludouicos; tam fortem, vt fregerit Burgundia Carolos; tam excellentem naturæ donis, vt primas ingenij iudiciq; partes illi tribuerit Cominaeus. verùm hunc populum talem, tantũ, tenere iam imperio, cum premitur vndique angustiis hinc irrupentium hæreticorum, inde languentium Catholicorum; tanta est virtutis, quantã Leodij videntur expectare à solo Bauaria ERNESTO, inficit hæreticus, requirunt constantiã expultricem erroris; violat Catholicus, desiderant fortitudinem vindicem libertatis; latrocinatur hostis, postulant iustitiam expugnatricem iniuriæ; depeculatur amicus, querunt prudentiam propugnatricem recti: deniq; vt multã

conglobatim conferam in vnum, solitudo in agris,
 miseria in tectis, vastitas in templis, vitia vndique
 petunt ab ERNESTO vel tanquam duce auxilium,
 vel tanquam Episcopo consilium. quanquam Leodi-
 enses vt in omni re, sic in hac maximè magnam tute-
 runt, & apud posteros ferent prudentiæ laudem, quod
 te euocârunt non tam ad insulæ splendorem (quan-
 quam & insulæ quoque est splendor) quàm ad hunc
 laborum quendam quasi Oceanum: tamen pruden-
 tia non fuit humana, fuit prouidentia diuina, tan-
 tam esse habitam tuæ laudis curam, vt noluerit eam
 Deus languere in certis splendidam, sed voluerit nit-
 re in dubiis certam. quare cum omnia, & iudicium
 Leodiensium, & gloria maiorum, & prouidentia Dei,
 & impetus animi tui ad præclara quæque, tantam
 toti orbi concitârunt summæ virtutis opinionem, ro-
 gat princeps noster per communem amorem fratris
 cum fratre, vt semper memineris te facturum præter
 iudicium Leodiensium, infra gloriam tuorum, contra
 prouidentiam Dei; nisi & agendo coneris, & conan-
 do agas summa illa & diuina, quæ à te non speran-
 tur, sed expectantur, & quodam quasi iure expetun-
 tur. siquidem ea per omnium iam animos sparsa est
 & quasi profeminata virtutis, gloriæ, religionis tua
 opinio, vt quæ actiones ab aliis profectæ, omnium a-
 nimos implerent admiratione, & quasi stupore defi-
 gerent; eadem à te ortæ, tantum abest, vt parerent
 admirationem, vt non aliter acciperentur, quàm fru-

Etus quidam proprius ac natiuus tui animi, qui est & natura regius, & disciplina diuinus. sinunt omnes libenter reliquos honestari ab his dignitatibus, te volunt has dignitates honestare; sinunt alios quarere atque aucupari ex infula laudem, te volunt infula, honorem virtutis, tanquam gemmulam, appingere. desiderantur hic non trita illa ac peruagata laudes magnorum, sed maximorum illa maxima ac summa, digna iudiciis Leodiensium, digna familia Bauarica, digna prouidentia hac Dei, digna hoc tempore, digna hoc loco, digna digna totius posteritatis aeterna memoria. quam de tua virtute conceptam opinionem ideo tam serid amat, tam serid gratulatur Serenissimus Princeps noster, quod putat ad suam etiam gloriam pertinere, habere fratrem eum, qui sic omnium vocibus prouocatur ad summa, ut vix ac ne vix quidem possit cogitare mediocria. sed satis monuit fratrem frater, id est, satis amauit separatim: vos vero Leodienses, tantum abest, ut hortari velit, ut putet se prudenter amasse, si tacendo loquatur, seorsim vestram nec sinceritatem egere stimulo, nec consilio prudentiam. nam si hunc sensum de vestra prudentia non sciuissem animo mei Principis penitus impressum, pro mea natura libertate rogassem vos, ne vnquam pateremini vobis effluere & in terram excidere hunc amorem huius Principis. at cuius Principis? poteram describere & generosos illos spiritus, in quibus Demosthenis nerui essent languidi; & sinceram illam pietatem,

tem, in qua Ciceronis cincinni essent impoliti: sed locus non patitur, ac Serenissimus Bavariae Dux, benignissimus meus Dominus vult vos excitare ad hunc amorem alendum perpetuoq; fouendum non tam suae virtutis praedicatione quam vestri meriti laude, quare si ageretur cum aliis, quam cum Leodiensibus hominibus, oratione ex intimo artificio prompta rogarem vos per vestrum iudicium, per humanitatem, per prudentiam, rogarem per vestrum honorem, amorem, religionem; rogarem per S. Lambertum badius adis & urbis praesidem: vt quem creastis Episcopum, obseruetis Episcopum, id est, quam vobis amicam deuinxistis familiam Bauaricam amando, eandem conseruetis semper amicam bene merendo. sed cum agatur cum viris summae prudentiae, multi vsus, illas tadas furoris potius quam motionum relinquit libenter princeps noster Romanis, relinquit Graecis: ille tanquam vnus ex Atheniensium schola mitissimus ad mentem in fratrem piam, in vos gratam voluit tantum & gratulari & amare, verbo gratulatus est vno, amavit altero. Dixi.

Ne sit error, orationem hoc modo texui, non habui. nam locus fecit vt quadam reseruerim, ac reserui sufficerem alia. illa tamen sententia fuit pressa angustius. hanc meam mentem de comprimenda oratione probavit Dandorffius, vir certe longiori vita dignus, siue spectemus iudicium in dubiis disceptandis, siue ingenium incertis peruidendis, o fluxas spes
boru-

hominum. quem semper putabam colere viuum, hunc iam cogor flere mortuum. quanquam huic dolori ille consolationis quidam quasi sal interspersus est, quod mors eum oppresserit non torpentem in lecto, sed sudantem in castris; non affluentem deliciis, sed implicitum curis; non delicatulum ad focum, sed obuentem negotia sui Principis maxima, temporéque longè impeditissimo. Illustris est vita, posita in negotiis principis, illustrior mors obita pro principe, pro patria, pro religione. illam vitam exegisti Dandorff, hac iam morte fruere; & ita fruere (quod spero) vtz hanc letitiam nullus contaminet purgatricis flammæ dolor. euoluant ex hac corporis compage, seu verius contagione, euolant animi puri labecula, benèque defecati, qui in vita hac incubuerunt, ne qua labes aut scæx Ecclesiæ fideique Catholicæ adhaeresceret. sed quid ago? illius viri Diis manibus parento clausula malè vinctæ, cui debuit parentare aliquis Plinius Panegyrici gemmulis, tamquæ tessellis, pulchellè compositis. nam Panegyricus possit esse de illius suauitate, grauitate, fide, humanitate. eius suauitatem cum loquantur aulici, fidem principes, grauitatem omnes, hæc mihi dabitur venia, vt notem eius humanitatem. nam quid erat in mea rusticitate, quod amaret? reperit tamen, quod amaret. quid in mea tenuitate, quod coleret? reperit tamen, quod coleret? & humanum. quod si misericordia fuit in misellū, talis misericordia fuit, vt vellem certè misellus esse semper,

*si semper possem habere Dandorffios misericordes. hinc
 talem, tantumque virum ereptum Bauariae lugerem
 multis verbis, nisi timerem fore, qui me in triumpho-
 rum letitia irriderent quasi praeficam ex face, alie-
 noque tempore pro risu reponerem lachrymas. sed hanc
 digressiunculam meo dolori, aut amori verius, largi-
 entur omnes. nam qui non possum esse officiosus vivo,
 volo esse gratus mortuo, etiam alieno tempore. sed o-
 mitto lachrymas, sumo triumphos mensarum. primi
 diei cena apponitur in palatio. omnia hic summa, si-
 ue spectes principes, siue fercula, siue vina, siue ordi-
 nem, siue musicam, siue reliquam pompam. postero
 die ad gratias Deo agendas, missatum supplicatumque
 est, frequentissimo principum magnorumque virorum
 conuentu. de supplicatione. obibatur palatium, fo-
 rum, campus Florae. ordo iste, primum locum tenebant
 octo Canonorum Ecclesiae. post Canonicum longe
 numerosissimum subeunt plurimi, quos tede potius
 quam facultates fecerunt conspicuos. succedunt tade
 pueri aulae, nobilitate insignes. post pueros Prator
 urbis erat rufa virga, veluti Caduceo, nobilis. huius
 quasi vestigium vrget princeps. principem sequuntur
 Consul, quatuordecim Senatores, quatuor urbis Can-
 cellarij, viginti vnus urbis Commissarij, triginta Du-
 umviri. hic locus suffraganeo praeferenti corpus Chri-
 sti proximus Arscottanus Dux medius inter Ferdi-
 nandum Bauariae, & Gulielmum Iuliae Duces. se-
 quuntur Principes, Legati, viri primates, suo quisque
 ordine.*

ordine. post supplicationem & missam reditur ad palatium. ipso puncto se sistunt Principi ciues, munusq; offerunt magnificum, apparatu magnifico. primum subeunt milites Francimontenses sub sex vexillis, ac palatium transeunt, exonerantes singuli singulos sclopos. horror erat de scloporum fremitu, stupor de militum arte. succedunt militi consul, sclopo tuba, fremitui symphonia. nam sic veniunt cum munere Consules, quatuor Consiliarij, aut Scriba, vt hinc & hinc ornent stipatores duodecim, praeant que, qui tuba tympanique concentu, omnium & aures permulceant, & animos impleant. nihil dulcius, si pendas aurem; nihil pulchrius, si oculos. cum primum ventum est ad Principem, Adrianus Pollain, vir multi vsus se obicit, narrat que & breuiter, & eleganter, mentem ciuium in Principem bene prolixam; munus que commendat illi, non magnum, sed magni animi monumentum. quanquam verè munus fuit regium & dignum populo Leodio, boues sex bene habitae quibus nitebant & cornua auro, & humeri insignibus principis; viginti quinque oues, modij triginta hordei, quos sexaginta firmi corporis homines ferebant humeris, duo currus vini ex Rheno meracissimi, patella aliquot & orbis ex argento, graues quinquaginta quinque marcis. Princeps miratur munus, laudat animum ciuium: addit que fore tempus, in quo illi videant, quam pulchrè faciant, qui sic faciunt, in principem subditi, in gratum boni se enim nun-

M S quam

quam omiffurum occasionem grati principis in bonum ciuem. hoc die editur, bibitur apud principem, exquisitiffimè, meraciffimè. prandium, principibus viris & canonicis, fuit graue; cœna principibus fœminis, ac molliculis delicatula. nam moris est Leodiis, vt apud principem accumbant viri miffi fœminis, non ad petulantiam, fed ad pompam: ne cum adfit abundè palato, quod deliniat; defit omnino oculo, quod pascat. aliud etiam est. noftin' fœminas ex aula politulas? frendent, penè que infaniunt, fi non fint pars pompæ. ne infantiant, id illis indulget aula, vt videant, & videantur in cœna id fuit fingulare, quod dum venit princeps, demittatur nauis affabre facta, ac fune, remo, velo pulchre instructa: qua principi quasi gratulatur aduentum non scopi fragore horrifono, fed pulueris tormentarij strepitu leniter expreffo. rem stupent pars, pars vident. mihi crede, quicquid vident mimi, res fuit magni ingenij, multi artificij. vltimum huius cœna ferculum, DEVS bone, quàm dulce? totum ex faccaro. nihil hoc, nifi videas etiam quàm fuerat pulchrum. dapifero longa ferie connexus dapifero, ferebant diuerfa. primus præfert Principis insignia, fulta hinc inde ab Angelis, & supernè quasi munita viridi galero: alter ostentat insignia Ducis Ferdinandi, quæ ornantur binis galeis binisq; hinc & hinc pugilibus: tertius obicit insignia Ducis Cluensis diftinâta Gryphonû, ac corona varietate: quartus ponit insignia vrbis Leodiæ, quæ munit

virin

vring³ Cataphractus miles: quintus offert venationes
 duas, cerui vnā, alteram apri: sextus porrigit ve-
 litationem hastatorum: hinc tybicides octo ciebant
 Cataphractus ad pugnam, Cataphracti separant, cri-
 stas erigunt, lanceas deprimunt quasi inituri; inde
 stant equites hastati veluti prompti, ad horum vel
 impressionem excipiendam, vel impetum reprimen-
 dum. vtriq³ turmæ dorsum claudit iudex & arbiter
 honorarius campi; princeps fingitur spectator. postea
 ordine ferebantur expressiones Davidis, Lucretiæ,
 Nympharum, Furiarum. quid multis? dulcium nu-
 garum omne genus. placebant hæc aliis, quia nugæ;
 mihi, quia dulces.

Die Martis prandium instruit Senatus, cœ-
 nam Cymacensis Princeps Ducis Arscottani filius, il-
 le regio sumptu, hic pulchra specie, siue spectes mer-
 sam, siue foeminam, de Cymacensis pompa taceo,
 quia priuata fuit; splendor Senatus publicus fuit,
 lautus fuit, summus fuit. laudabant alius aliud; e-
 go cum multis vel laudabam amorem, vel stupebam
 magnificentiam societatum. nam muneri ferebant
 principi fercula, non tanquam subditi ad amo-
 rem, sed tanquam Romani ad ostentationem. mu-
 nera siue fercula ferebantur ista, isto ordine. ho-
 nos loci habebatur iis, qui veteri Balistarum socie-
 tati nomen dederunt. hi tanquam primi offerunt
 prima. oblata. effigies D D. Mariae & Lamberti. his
 Diuis tria vrbis insignia quasi intertexta sunt; hoc.

quia

quia in horum Diuorum tutela & subsidio latet ciuitas.

Aquila explicata, cuius capiti diadema Imperij.
Principis insignia, quibus latera claudit, dextrum
Angelus, sinistrum miles.

Vrbis Consulūq; insignia inter vnicornem &
leonem media.

Prouincia Stabulensis insignia, quibus insula su-
perne.

Hortus societatis, tam scienter expressus, vt si fa-
ctus placeat, fictus perplaceat. in horto decem sagit-
tarij.

Secundi offerebant, qui censentur nomine anti-
qua scloporum societatis. oblata.

Imago D. Christophori, Diui tutelaris.

Ducatus Bullonensis insignia, quibus ornant late-
ra duo belli Imperatores, Romana veste.

Marchionatus Francimontensis insignia interie-
cta duobus Satyris.

Comitatus Claromontensis insignia inter duos
gladiatores.

Hortus societatis, in horto instrumenta bellica suis
quaq; rotis imposita. pulchra hic ars. nam tormenta
bellica quàm laudabam efficta ad voluptatem, tam
verebar posita quasi ad impetum.

Tertio loco offerunt illi, qui recenti balistarum so-
cietati nomen posuerunt. oblata.

Imago D. Georgi, Diui tutelaris.

Comi-

Comitatus Altmontensis insignia, his vtraq; mu-
niunt latera leones.

Comitatus Alborensis insignia, pulchra ipsa per se,
pulchriora duarum Nympharum comitatu.

Comitatus Horniensis insignia inter duos Cata-
phractos.

Susanna tentata à veteratoribus, liberata à Ra-
phaële. his quasi flores ad varietatem interspersi sunt,
Dama, cerui, cuniculi, lepores, ferculorum 100. plus
minus.

Vltimi offerunt illi, qui à recenti Scloporum socie-
tate habent nomen. oblata.

Tres ex saccharo arbores, in arboribus rami, ex ra-
mis, Imperij, Bauaria, & Leodij insignia tanquam
folia pendula & tremula.

Cordis forma, subscripta hæ voces, Legia S. Rom.
Ecclesiæ filia.

Alia duæ arbores eiusdem omnino forma. his im-
pressa Consulium insignia, imago D. Huberti. Diui tu-
telaris, nixi genibus ante Crucifixum inter cerui cor-
nua apparentem. incise hæ voces, S. Hubertus vr-
bis fundator.

Arbores alia viginti duæ, ex quarum rami pen-
debant insignia viginti duarum ciuitatum, quæ pa-
rent Reipub. Leodiæ. addebantur ad ornatum lepo-
res, cerui, apri fugientes, Diuusq; Hubertus, cane, cor-
nu, clamore persequens. hæc pompa, huius pompe au-
gurare amorem.

Die

Die Mercurij præpositus, vir multa prudentia, magniq; in principem amoris, prandium apparuit eo ordine, vt singulos singula exciperent, more Gallico. magnus hic splendor in viris, in sæminis. cœna in palatio fuit.

Die Iouis Arscottanus Dux prandium exquisitissimo ferculo instruxit. cœnatur ruri in principis castro.

Die Veneris prandetur in palatio, laute, sed mæste. quod Dux Cliuensis, delicia principis. lepores mensæ discessurus erat. post Ducis Cliuensis discessum, mensa in palatio patet omnibus.

Die Dominico Leuinus Torrentius inuitat Principes, Legatos Serenissimi nostri Ducis Gulielmi, Canonicos aliquos primarios. libatū est, quasi post nauiseam, carptim ex deliciis, quantum liberet: vini haustum, quantum sat erat Tricongiis. omnia hic modestie, ac prudentie sale peregregie condita. nihil turbarum, nihil ineptiarum, chorearum volui dicere, vt facile agnoscas Torrentium multi vsus, magna prudentie, exquisitæ doctrina virum.

Hic ponitur finis mensis publicis. reliqua latius priuatorum parietum erat. nam principes viri & femine (quorum multus erat numerus Leodij) principem & suam, & nostrum, priuatis officiis deuinent sibi conabantur, alius alius. quærin' de officiorum modo? in nullo modo amoris, quem quæris modum officii? de ERNESTO, omnes non reuereri Principem

sed venerari propè Deum. nam cum optimus prudentissimusque Princeps certissima dederit signa, fore, ut Reipublica Leodina partes omnes non solum intuentis oculis intueatur ad amorem, sed ad officij rationem summis viribus vindicet; Respublica Leodina hoc pietatis signo excita, id vicissim agit, ut illi videatur non principi subdita, sed patri filia; non homini cliens, sed Deo tutelari supplex. merentur sanè hoc, Leodienses de Principe, quod ornarint; Princeps de Leodiensibus, quod amarit. in his pietatis honorisque mutuis vicibus spero sanè, fore, ut quantus honor ex Leodiis ad Principem ERNESTVM fluxerit, tantus vicissim fructus ex Principe ERNESTO ad Leodios refluat. de Ferdinando Principe tango, eum sic amatum, honoratum, cultum, ut iudicium Leodiensium, & reliquorum Principum, facile hinc animaduertirim. nam Princeps Ferdinandus est humanus, splendidus, grauis. de humanitate amant, non honorant; de splendore honorant, non amant; de grauitate amant, honorant, colunt. nam hac eius grauitas ita est facilitatis freno moderata, seu veriùs, humanitatis sale inspersa, ut quàm est colendus, quod sit grauis Princeps; tam est amandus, quod sit Dux humanus. alij in eo mirentur alia, ego, quàm diu suppeditat vita, vel amabo grauitè humanum, vel colam humaniter grauem.

Post pauculos dies priuati amoris & honoris, Dux Ferdinandus reuertitur in Bauariam: & amorem

Leo-

Leodienſium, cuius aliqua pars videbatur deriuata
in eum, totum relinquit D. ERNEſTO, vt fratri, li-
benter; vt principi, meritò. vin' plura? plura non vi-
di, nam, dum dilabuntur domum quiſq; ſuam, ego ve-
ſtigio perſequor Sereniſſimum Ferdinandum, precorq;

Leodii D. ERNEſTVM tam bonum princi-
pem, quàm video Leodienſem D. ER-
NEſTO eſſe fortunatum
populum.

F I N I S.

NARRA.